

„Нова Искра“ излази сваког месеца. Цена: на годину 16, по год. 8, четврт год. 4 динара; ван Србије: на год. 10 фор. или 20 динара у злату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се *P. J. Ođavibu*, власнику и уреднику „Нове Искре“, Капетан-Мишина улица, бр. 8. Рукописи се не враћају; накнадно тражење појединих бројева извршује се само у року од два месеца. После тога рока бројеви се могу добити само за откупну цену. —

Бежанка

— ЗДР. Р. ПОПОВИЋ —

Стевану Сремцу

(СВРШЕТАК)

Е, да сте благословени! — рече иконом.
— Срећно!... срећно!... — пови-
каше и остали.
— 'Ајде целивај иконому руку! — виче општинар
Васа... — И ти, Арсо!...
Прилазе руци икономовој, затим и осталим општи-
нарима.
Свекар и свекрва весели...
Отац девојчин љут... хтео би да иде... Мајка погледа
час у ћерку, час у зета...
Пошто су пољубили руку и родитељима момковим,
иконом им рече, да приђу и родитељима девојчиним.
— Подај руку, Величко! — виче иконом...
Прилази му зет и ћерка.
— Ко?!... Зар ја да дам руку?!..
— Ти, ти!... Своме детету да даш руку... То је
твоја ћерка!...
Крејана пружи руку да узме очеву, а он је трже:
— Не; не дам!... Ово неје моја ћерка!...
— Како можеш тако да рекнеш, кад сви знамо да
је твоја ћерка! — рече општинар Ђорђе.
— Неје моја ћерка, кад је погазила мој образ и
побегла од мене.

— А да сам пристао да ти дам за њу пет кеса?!...
— рече отац момков.
— Море не пет, него да си ми десет кеса дао, но
бих ти је дао!...
— Немојте тако, немојте... — умириваше их иконом.
— Ви сте од сад прѣтељи, на...
— Зар ја с њим прѣтељ?!... — упаде Величко. —
Никад... никад!...
— Немој тако да говориш. Неси ти први, а нећеш
бити ни последњи. Ви ћете се мало пољутити, па ћете се
одљутити — помирићете се.
— Не; никад, никад!
— Ама слушај кад ти кажем: што је своје не може
бити никад туђе... Не дај Боже, да тебе снађе што — твоја
ћерка ће ти прва притрчати; а и њој да буде што — ти
ћеш јој и мајка први отворити врата. Зар неје тако?
— Тако, Богме, тако! — потврђује општинар Васа.
— Не, нећу јој никада врата отворити!... Нећу јој
никада праг прескочити!
— О, чудна човека!... — повиче Хаџи-Пава.

претел — пријатељ.

— Море, прескочићеш праг и јешћеш и пићеш у прѣтелевој кући! Немој само да арчиш реч узалудно, — рече Живко Карче.

— Ја вам кажем: обе ноге да ми се пресеку ево догде — показује колена — ако уђем у ту кућу!...

— Ала, ала, ала!... — повикаше и иконом и Маринко.

— А зашто нећеш да уђеш у моју кућу?! — викну отац момков.

— Зашто?!... Зато што нећу да уђем у потурчењачку кућу!... Ето то је, ако хоћеш да ти кажем!...

— Чија је кућа потурчењачка, а?... — испри се отац момков и пође к Величку. За њим пође и жена му.

— А шта је теби Грозда, а?...

— Мени је од чиче сестра.

— Па зар се она неје турчила?!...

— Њу су еилом одвели да потурче, али она неје променила веру, и ено је сад у Србији... ој, у Србији!

— Турчена је!

— Неје турчена!... А твој братанац је био до скоро измењар у Турчина Мехмед-спахије!

— Ако је био измењар, он је остао рисјанин: пошти је и онда све поште, сваку среду и петак, као и ми...

Хаџи-Пава шапну иконому:

— Нека их, нека; остави их нека се још мало испраскају...

— Јест, он је рисјанин, а неје потурчењак, као што је твоја кућа потурчењачка!...

— Ми несмо потурчењаци!... — викну Недељко и подиже песницу. Жена га ухвати за руку. — Ви сте турски измењари!...

— Потурчењаци!

— Измењари!

— Потурчењаци!...

И пођоше један другоме...

Скочише општинари Васа и Маринко и стадоше између њих...

Живко Карче смеје се, смеје...

Свекрва загрли снаху...

Иконом викну:

— Шта хоћете људи!... Шта је ово данас од вас!... Зар не видите где сте!... Не видите ли да је ово Свети Никола, — пружа руку на цркву, — и ви хоћете пред њим да се побијете!... Зар вас неје страх од њега!... Зар се Бога не бојите!...

— Он ми каже да смо ми потурчењаци!... — виче Недељко и маше руком.

— А ти ми кажеш да смо ми турски измењари и да не постимо!... — виче Величко.

Сви говоре... вичу... рукама доказују...

— Рисјани сте и једни и други, — рећи ће иконом.

— Братанац Величков очувао је веру кад је био измењар у Турчина — то је добро!... А Грозда се неје одрекла

вере ни кад је била у арнаутским рукама: то је јунаштво!... Јест, рисјанин си и ти, и ти, али треба и да живите као рисјани. Зашто се свађате!...

— Недељко се свађа, а не ја!...

— Ти си почео, а не ја!...

— 'Ајде, 'ајде, помирите се, па идите дома, а и ми да не дангубимо овде: работа нас чека, — говори Хаџи-Пава.

— Или се бар побијте, да гледамо цумбус... ха, ха, ха! — смеје се Живко Карче.

Насмејаше се и општинари...

— Чули сте, — рече иконом, — шта су рекли момак и девојка: они се хоће. И од данас сте ви прѣтели — хоћете, нећете. Тако је Бог наредио!... Зато ви треба да живите као прѣтели: да се један другоме нађете и у добру и у злу... Јест, што се будете данас мање свађали, то ћете после мање црвенити један од другог... Зато 'ајде да се помирите... попустите један другом, па идите са срећом дома...

— 'Ајде, 'ајде!... — вичу општинари.

— Ја хоћу — рече Недељко. — Давао сам му две кесе, али он неје пристао, те смо зато дошли догде.

— А колико си ти тражио, Величко? — пита иконом.

— Он је тражио пет кеса, — одговори Недељко.

— Е па много је, Величко, много! — рече иконом.

— Много, много!... — повикаше и остали општинари.

— Неје много, — рече Величко. — И ја сам дао пет кеса кад сам женио мојега покојног Ристу; па сам још дао претељу кожух, претељици кожуче, а сину њихом слава.

— Што си ти дао — дао; ама је много пет кеса за Недељка! — рече Хаџи-Пава.

— Попуститиће Величко, попустиће, — говори Маринко.

— Хоћете ли да вас ми погодимо, а?... Пристајете ли да буде како ми нађемо за право? — пита иконом. Величко ћути.

Недељко одговара:

— Ја пристајем, ама...

— И Величко ће пристати, и Величко... Хоће неће пристаће: нема куд!

— Чекајте да кажем ја једну, — рече општинар Ђорђе. — Колико си дао ти, Недељко?

— Две кесе.

— Е, да даш још пола кесе... Пристајеш ли, Величко?

— Аха!... Никако не пристајем!...

— Море, доста је — пристани!... Је ли ваља и њима да живе?!...

— Не могу да пристанем!

— Е, па колико најмање тражиш да се помирите?...

'Ајде кажи... ама онако мушки кажи!

Величко ћути... мисли...

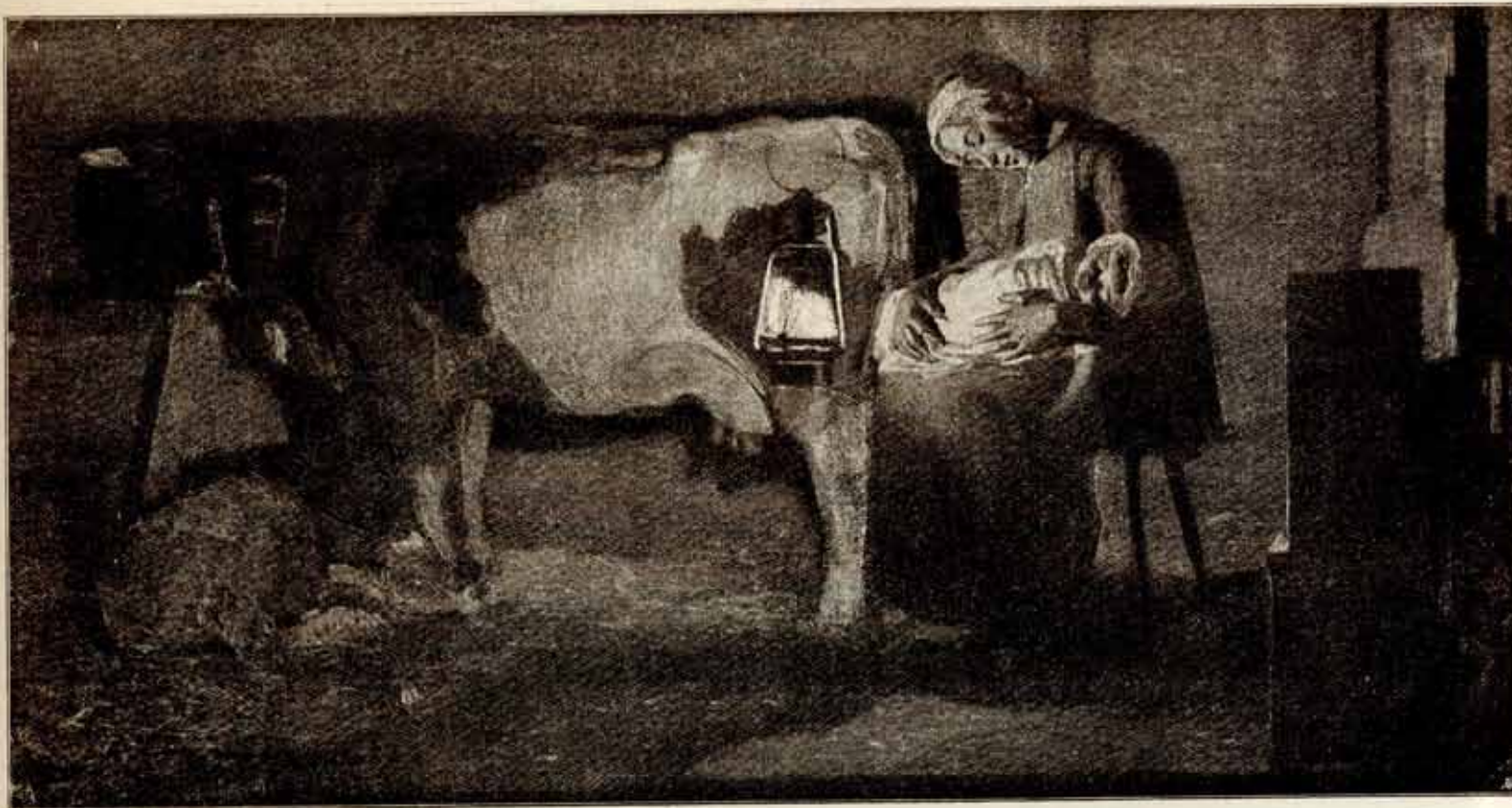
— Кажи, Величко, кажи!... — виче Живко Карче.

— Хоћу да вам кажем: од четири кесе ни једне паре мање!

— Много је, Величко, много!...

— Не је много...
 — Шта ти кажеш, Недељко, а?
 — Шта да кажем!... Видите и сами да је много.
 Ја толико не могу да платим...
 — Па јест, да је могао да плати, он би платио, те не би девојка бегала, — говори општинар Васа.
 — 'Ајде ти, Величко, нама да учиниш за хатар,
 — говори општинар Маринко... — А и ти, Недељко, да пристанеш, да не трујеш раду!... Дај овамо руку, Величко!...
 Сви упрли погледе у Величка... Величко ћути и не пружа руку.

— Три кесе... три кесе!... 'Ајде, три кесе!...
 Девојци мило, смеши се и покри лице марамом...
 Величко непрестано врти главом и виче:
 — Не могу, не могу!... Мало је, мало!...
 — Мало, кажеш, је ли?...
 — Мало, мало...
 Маринко још једном викиу из свега гласа:
 — Ево и колија Величку... и козушче домаћици његовој!...
 — О, о, доста, доста!... Преклини!... — повикаше остали.
 Величко се насмеши... Маринко дрмну руке силно.

Б. СЕГАНТИНИ

ДВЕ МАТЕРЕ

— Дај овамо руку, кад ти кажем, де!...
 — Пружи руку, Величко... 'ајде, 'ајде! — говори иконом.
 — Ама дај, човече! — рече Маринко и ухвати Величка за руку. — Тако!... Дај и ти, Недељко, руку!...
 Недељко пружи, а Маринко им састави руке и стаде их трести и викати:
 — Три кесе!... Ето три кесе!... Нека буде равно три кесе!...
 Величко врти главом — не пристаје...
 — Нема више лаф... доста је! — виче Хаџи-Пава.
 — Доста је, доста је!... — вичу једни.
 — Пристани, пристани!... — вичу други:
 — 'Ајде, 'ајде!... Доста, доста!... Свршена работа, свршена!... — чује се у вици која се дигла.
 Маринко непрестано дрмуса састављене руке и виче:

трујеш — квараш.
 лаф — разговор.

вичући: „Аирлија, аирлија!“ и растави их, али одмах и ухвати Величка за руку.
 — Аирлија, аирлија!... Нека је срећно!... Срећно, да Бог да, срећно!... — вичу сви општинари.
 Маринко непрестано држи руку Величкову и виче момку:
 — 'Ајде пољуби руку, 'ајде!...
 — Дођи и ти!... — виче девојци.
 — 'Ајде пољубите руку и мајци!... Овамо!...
 Мајка девојчина убриса сузу...
 И пријатељи се љубе, и прије се љубе...
 Само се чује: цмок! и: „срећно... срећно... аирлија!“...
 — Сад ћеш, Недељко, да даш дукат* цркви.

колија — дугачки гуњ.

* Овај дукат, на име таксе за „суђење“ безанке, припадао је митрополиту. Инок митрополит Мелетије Грк примао је овај новац допекле, а после га уступно српској школи гвјаланској. Како се школа издржавала из прихода црквених, то је, само због тога, и овај дукат улазио у приходе црквене. Тако је било за време митрополита Мелетија Грка, све док неје после сирти његове дошао за митрополита — Србин!

— Да дам, оче икономе... — и дрешу кесу.

— 'Ајде и ракију, ракију!... Камо га Траја?... — виче Маринко. — Подај, Недељко, Траји да купи једну оку ракије... У Јована Каринога да узмеш ракију — знаш, Траја?... —

— Знаш, знам, — рече Траја, заврте главом и отрча по ракију...

* * *

Већ су далеко ван града: упутили се кућама. Могила и Витина суседна су села, те и један пут води у њих.

Напред иду пријатељи с торбама преко рамена и са штаповима у рукама. За њима иду прије с бошчама под мишком, а између њих је Крејана.

Момак је подаље иза њих. Он донекле иде за њима, иде, али чим наиђе на други споредни пут, одвоји се и упути се њиме, а тај ће га пут ипак извести на главни. Тако он често дође на главни пут пре него што ови његови стигну, и он их причека; али баш кад му се приближе, сagne се те везује диге — јер му се све некако онда дреше. Опет пође за њима, докле опет не наиђе на споредни пут или путању...

И пријатељи и прије весели су и разговорни. Само што мајка девојчина често пута уздахне...

Плоска с ракијом непрестано иде од руке до руке; најдуже се задржи у рукама Недељковим, а најмање у рукама пријиним.

— „Прѣтеље, здрав си!“... „Пријо, здрав' си!“ — прекидају иначе жив разговор између пријатеља и између прија.

— Ама одавно ја кажем овој мојој, — говори Недељко: — „Мори жено, да ми је да се опретељим с Величком из Могила!“... Ето тако све ме некако срце вукло к теби, прѣтеље!

— Па и ова моја, — одговара Величко: — видеља Арсу на Свинтули, кад смо оно били на Светли Петак, па ми каже кад дома дођосмо: „Добро ово дете Недељково — добро као добар дан!... Ако буде суђено, баш да се опретељимо с њим...“

— Ето видиш, судбина!

— Па без Божје наредбе ништа не бива.

— Хвала њему!...

— И наши су стари лепо живели, — рече Величко. — Ја се сећам мојега покојног оца како је он говорио: „Перићи... Перићи!“ — пуна уста.

— Море, па и ваша је кућа била свакад прва у Могили. Зато је и владика, кад је долазио у Могилу, код вас одсео...

— Е, здрав си, прѣтеље! — наздрави Величко и наже плоску.

— Да си жив и здрав, прѣтеље!... 'Ајде Крејано, 'ајде снахо..., можеш ли?

— Е, питаш њу, прѣтеље, да ли може! Она може, него питај мене да ли ја могу! — рече мајка девојчина и уздахну.

— Ако не можеш, лако је за тебе, пријо!... На, наздрави ми!... 'Ајде наздрави ми! — и пружи јој плоску Недељко.

— Доста, прѣтеље, доста! Ми писмо више од вас... Бог ми душа, више!

— Не, не, пријо!... Пиј! Далеко је Могила...

Прија уздахну и узе плоску.

— 'Ајде ти!... — окрену се Недељко својој жени. — „Снаху, снаху, хоћу снаху... хоћу Крејану“ — непрестано си ми викала. Ето испуни ти Бог жељу, — шта хоћеш сад?

— Ништа, ништа више нећу; само молим Бога да им да здравља. Ето само то.

— Е, е, хоћеш још, хоћеш... Него 'ајде, 'ајде да похитамо да стигнемо дома за видеља.

— Да похитамо, јер знате каквих овамо има Арнаута!... — прихвати Величко.

— Ја, Богме, идем; не идем, него, чини ми се, летим! — рече мајка момкова.

— А где је зет? — ушита Величко.

— Ено га, еј, напред, — одговори Недељко и показа прстом, а сви онамо погледаше. — Тамо на оном савијутку састају се путеви и ту ће нас он сачекати...

— Таи!... — чу се пуцањ пушке.

Сви се уплашише... стадоше... ућуташе... управише погледе к Арси...

— Ружно пуче! — проговори Недељко.

— Много ружно! — потврди Величко.

— Ово поједе главу неком рисјанину!...

— Рисјанину, ја коме ће!...

— Бог да га прости!...

— Сви ћемо тамо!...

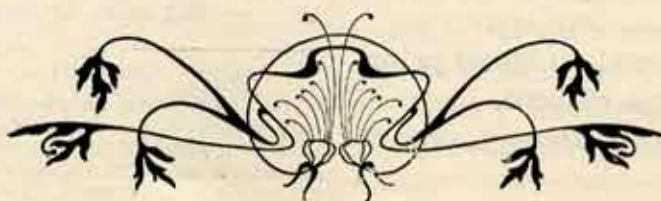
— Сви!...

— Данас један, сутра други...

— Гинемо тако све од Косова!...

Недељко уздахну...

— 'Ајде здрав си, прѣтеље!... — и наже плоску Величко.

Љубавна прича

Кад се први шумор крошнате платане
У мирису млечне, мајске ноћи распе
И звезда по звезда кроз ведрину кане
А вечито време чини се да заспе.

Те још само праска бисерна фонтена —
Не уздише нико, нити ико тужи,
Тех се лије дрхтај месечевих сена
А љубавну причу славуј прича ружи:

«И опет се драгих миловало двоје
И скривало свако глас и срце своје
Умирући болно из љубави тајне...»

....А ветрић се буди и звезде се смеше
Као да би рекле: да, то негда беше:
У љубави мрети из чежње бескрајне....

Душан Ђукић

Наступна грозница

— д-р д. НИКОЛАЈЕВИЋ —

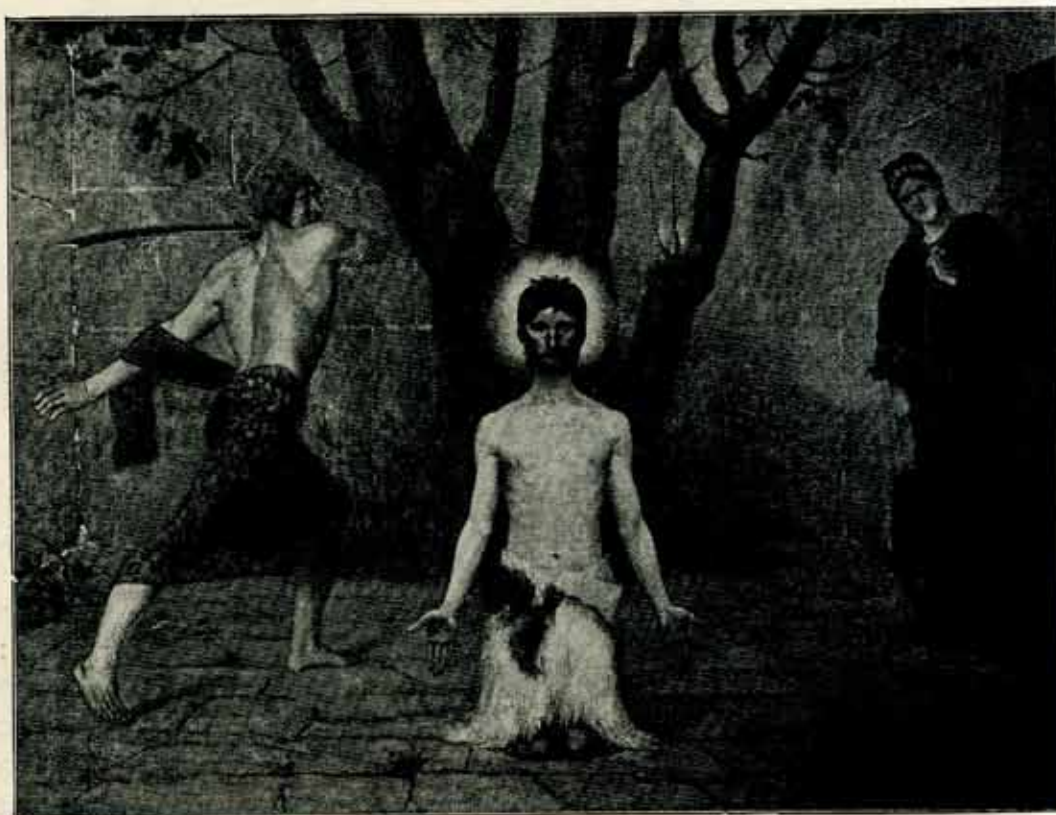
Нема човека, коме није позната грозница. Ако кога ухвати зима а за тим ватра, одмах зна да га је снапала грозница. У почетку је зима тако јака да болесник дрхти, цвокоће зубима, грозни се и тресе као да га голог студена киша бије. Постепено попусти зима и наступи ватра (оган).

Болесник се зажари у лицу, обузме га јака врућина, уста му се осуше и не може ничим жеђ да загаси. Тело је врело, кожа је у почетку сува а затим се почне влажити. Са знојењем грозница попусти да се после једног, два или три дана опет поврати. За време грознице болесници осећају болове у потама, рукама, по неки пут повраћају или се осцу по кожи црвеним оспама, које их веома сврбе као да их је коприва исцекла.

Наступна грозница никада не остаје на једном наступу, већ се увек повраћа. С тога у нашим крајевима и разликујемо две врсте грозница: једну, која се повраћа свакога трећег дана (троједана, *Tertianā*), и другу која се повраћа свакога четвртога дана (четвородана, *Quartana*). Грозница која се повраћа свакога дана, није ништа друго, до двострука троједана или трострука четвородана грозница. У тропским пре-

делима има још једна врста грознице: опасна троједана грозница (*Tertianā maligna*), од које болесници после кратког времена умиру.

Болесници, који имају грозницу, ослабе, малакшу и изгубе сваку вољу за рад. Ако грозница дуже време траје, потамне у лицу, кожа њихова добије бледо-жућкасту боју,

Пиви де Шаван

СМРТ Св. ЈОВАНА

изгубе вољу за јело; желудац ослаби и не може да вари. Слезина отеку, а у тежим случајевима толико нарасте, да се трбух веома испуни. Такви болесници туже се да

имају далак, јер осећају тврду и велику слезину у трбуху, која им проузрокује болове при сваком јачем кретању. Осим слезине често отиче и јетра, због чега не могу да се користе ни са оно мало хране, што желудац може сварити.

У нашим крајевима наступна грозница не влада целе године. Она се јавља само лети и у почетку јесени за време топлих дана. Грознично је време од маја до октобра месеца. Најјача је у августу. Чим наступе хладнији јесењи дани грознице нестане, осим ако се у коме болеснику задржала од летњих и топлих јесењих дана.

Наступне грознице нема у свакоме пределу. У брдским и планинским пределима ретко се јавља. Њено је легло у долинама поред река и мора, где има устајане воде и ритова. Отуда се наступна грозница зове и *барска грозница*.

У почетку, док се није знао прави узрок грознице, мислило се да се добија од мочарног, рђавог ваздуха, који садржи испарење из ритова и баруштина. Отуда је добила у науци своје име *Malaria*. Но доцније се видело, да има мочарних предела где нема наступне грознице. Мислило се, да се грозница добија пијењем воде из баруштина. По свему томе што таква вода није здрава за пиће, јер се од ње може добити извесне болести (врућица), ипак се није могло доказати да се од ње добија и наступна грозница.

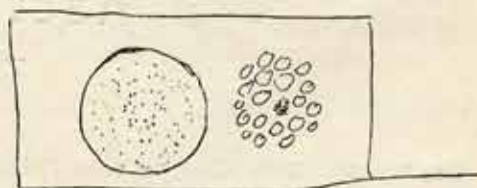
Наступна грозница је заразна болест, — као што је заразна срдобоља, гушобоља, скерлет, врућица и т. д. Заслуга је француског лекара *Лаверана*, који је пронашао заразне клице наступне грознице. Те су клице назване у науци *плазмодијама*. Оне живе и множе се у крви човечјој.

Крв човечја, као што је свакоме познато, јесте густа црвена течност. Ако једну малу кап крви погледамо кроз микроскоп, видећемо да је из три дела: из црвених крвних зрнаца, белих крвних зрнаца и једне жућкасте течности (серума) у којој ова зрица пливају. Боја крви долази од црвених крвних зрнаца, која су најглавнији део крви и има их до пет милиона у једном кубном сантиметру крви. Црвена крвна зрица округлог су облика, али не као куглице, већ као котури са дебљим ободом и стањеном средином. Бела крвна зрица округластог су или неправилног облика, нису стањена у средини и безбојна су: њих има много мање у крви но црвених зрнаца.

Заразне клице наступне грознице или плазмодије живе у црвеним крвним зрцима. То су мале безбојне ћелије састављене из једне живе, као вода бистре, слузасте масе (плазма) која је попрскана ситним тачкама (пигментаком). Кад плазмодија уђе у црвено крвно зрице, постепено расте и поједе га целог. Њен је живот кратак: троједана (*Tertian*) живи само два дана, четвородана (*Quartana*) само три дана. За то време мала плазмодија, која нема више у пречнику од једног хиљадитог дела милиметра, хранећи се тедом крвног зрнца, достигне величину његову (од прилике нешто више од 7 хиљадитих

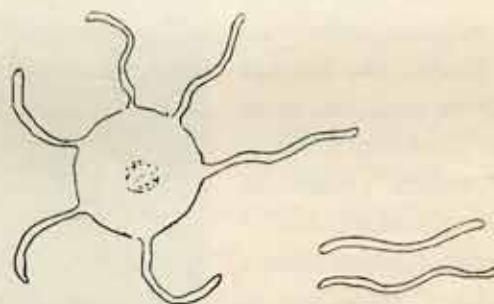
делова милиметра) и њима се подели у 10 до 20 младих плазмодија. Кад се деоба сврши, прене остатак од крвног зрнца и младе плазмодије распу се по крвној течности, да свака за себе нађе опет здраво крвно зрице. Распашање младих плазмодија у крвној течности изазове наступ грознице (дрхтавицу и ватру) која траје дотле, док све младе плазмодије не уђу у крвна зрица. Како се цео њихов век, развиће и деоба, свршава за два или три дана, то и наступи грознице долазе сваког трећег или четвртог дана. Ако има у крви плазмодија разнога доба развића т. ј. старих од једног, два или три дана, тако да се деоба врши свакога дана, онда и наступи грознице долазе свакога дана. Ако у крви има плазмодија од два разна доба или старости, онда је двострука грозница, ако има плазмодија од три разна доба онда је трострука и т. д.

Плазмодије нису све једнаке. Оне се разликују у два рода: мушки и женски род. Плазмодија мушког рода има

Плазмодија женског рода

много мање но плазмодија женског рода, јер се ове последње много чешће налазе у крви човечјој. Обоје живе засебно и инокосно у крвним зрцима. Кад израсту, разликују се по своме облику. Женке су округлог облика, а кад крвно зрице прене, оне се разделе опет у округле младе плазмодије женскога рода. Мужјаци се не деле; већ кад израсту и крвно зрице прене, остану цели, само се покажу бичеви, који су поређани око тела плазмо-

Плазмодије мушког рода

дије. Занимљиво је видети плазмодију мушког рода, кад изађе из крвног зрнца: бичевима шиба око себе таквом брзином да се једва може оком сагледати, и таквом јачином, да оставља дубоке отиске на околним крвним зрцима. После кратког времена попусти шибање и бичеви се откину од трупа плазмодије, да као мале јегулице пливају по крвној течности.

На први поглед могло би се помислити да се мушке и женске плазмодије спајају или се женке, ма којим другим начином, од мужјака оплоде, као што бива код осталих животиња, где има облика мушког и женског рода. Али плазмодије у крви човечјој не врше овај посао, јер живе

потпуно инкосно, и сваки род се засебно множи без узajамне помоћи. Крв човечја није угодна за њихову брачну ложницу. Но не треба мислити да се маларични паразит увек партогенетички, т. ј. без полног спошаја, множи. Ми смо доведе прешли само један део живота маларичног паразита. Он има још једно своје легло, које је много важније за његово одржавање и множење, но што је живот његов у крви човечјој. Кад овога не би било, онда би полна разлика маларичног паразита била сасвим изливна, пошто сваки пол за себе има способност, да се засебно множи.

Савршеније животиње, као на пр. човек и други сисари, имају само један облик развића: одрасле женке, пошто се оплоде, рађају младунке, потпуно истога облика и организма, као што су и оне саме. Природа је њихов организам толико усавршила, да младунци од зачетка до рођења имају све потребне услове за своје развиће. Код нижих животиња већ није такав случај. Женке немају тако савршен организам, да у себи могу изнети потпуно развијеног младунца, већ овај мора сâм своје развиће наставити ван организма матерна. Лептири на пр. носе јаја из којих се развију ларве (гусенице), које се после извесног времена учауре, и тек из чауре изиђе опет лептир. То мењање облика (метаморфоза) правило је код нижих животиња.

Маларични паразити представљају најнижи и најпростији ред животиња, јер је цела животињца цигло једна ћелија. Оне нису организми, за које је потребно да се удруже многе ћелије у једну целину. С тога их је природа приморала да више пута мењају своје облике прилагођајући се приликама и околностима у којима живе. Ово је било у толико више потребно, што оне сав свој живот проводе као паразити т. ј. као животиње које живе од труда и рада других животиња.

Паразити наступне грознице имају два своја храниоца. Видели смо да је један хранилац човек, код кога, кад се појаве, изазову болест, наступну грозницу. Други њихов хранилац јесте *комарца*. Код комарца изазивају опет неку

врсту болести, али не онакву као код човека. Комарчева болест од маларичног паразита слична је људској болести од глиста. Код човека живе мале плазмодије грозничине у крви; код комарца живе као паразити у желуцу, или боље у цревном каналу комарчеву, и у пљувачној жлезди његовој. Познато нам је, да човек својом крвљу храни и комарца. С тога је сасвим јасно, како мале плазмодије из крви човечје дођу у желуцац комарчев. Исто тако

В. Маковски

Невеста

разумљиво је, како се плазмодије, пошто су прешле извесне облике развића у своме малом храниоцу комарцу, поново враћају у крв човечју.

Комарци нису једини инсекти који живе од човечје крви. Али ни један од ових других инсеката не даје могућности и удобности за живот плазмодија. Оне брзо угину

у желудцу њихову. Исто тако није погодан ни сваки комарац за живот плазмодија. Комараца има преко двадесет врста, које се начином живота, обликом и величином, мање или више међу собом разликују. Само четири врсте комараца из рода анофелеса (*Anopheles* значи штеточина), колико је познато, преносе грозницу.

Но и комарци, који могу човека заразити грозницом, нису сви опасни. Здравни комарци, који не болују од маларичног паразита, не преносе грозницу. Тако исто сви комарци мушкога рода нису опасни, пошто они никада не сисају крв човечју. Они су у томе потпуно невини и хране се биљним соком. Само женке имају жаоку и сисају крв. Кад сунце зађе и почне се смркавати, оне остављају своја склоништа и траже људске станове, где нападају своје жртве. Најгоре пролазе они људи који запоће у пољу или близу речних обала. У влажним годинама комарци се могу у толикој мери намножити, да постану права напаст за становнике у пределима поред баруштина, река или мора. У Србији имамо доста таквих предела у низинама поред Саве и Дунава, Дрине, Колубаре, Мораве, Тимока и осталих речица. И наш лени Београд, са својим ружним баруштинама поред Саве и Дунава, није лети поштеђен од комараца. С тога имамо свакога лета епидемије од настунне грознице.

Комарци носе јаја у води. Из јаја излегу се после кратког времена ларве, које се преобразе у чауре (нимфе). Обоје живе у води; само комарац, кад изађе из чауре, помоћу својих крила напусти воду и живи у ваздуху. Комарац пређе ову метаморфозу од прилике за 30 дана, а после 20 дана почне носити јаја. Вода у којој комарац носи јаја мора бити плитка и устајана: у живој води, која отиче, нема повољних услова за развијање комараца. Ритови и баре јесу најудобнија места за легло комараца, нарочито ако су обрасла зеленилом.

Комарци, кад изађу из чауре, проведу један до два дана на воденим биљкама, док им се крила потпуно осуше и оспособе за летење. Затим се дигну у ваздух и растуре по околним местима. Дању, док сунце греје, склањају се у хлад испод лишћа, или траже друга тамна места, и ту чекају сунчев залазак. Кад се почне сутон хватати настаје прави њихов живот. Женке траже људе и друге животиње, да се напију крви и утоле своју глад. Мужјаци их само прате, увесељавајући их својом свирком, али не суделују у крволочном делу своје лене половине.

Комарац, кад падне на човека, ако на миру може да сврши свој ручак, пије релативно врло малу количину крви, од прилике до једног кубног милиметра. Но и у тој малој количини крви има четири до пет хиљада црвених крвних зрнаца. Ако је човек био болестан од грознице, онда је у посисаној крви било много крвних зрнаца заражених маларичним плазмодијама. У желудцу комарчеву, од прилике за 48 часова, сврши се варење и растворе сва крвна зрица. Плазмодије тако постану слободне, али сада прелазе друкчије облике, који је веома разликују од оних у крви човечјој. Плазмодије порасту

у мале црвиће, опет мушке и женске, који се после 30 до 40 часова почну парити; парење је врло просто, јер се мушки и женски црвић споје уједно и слију у једну ћелију. Оплођен црвић је сада два пута већи од неоплођеног, и он се брзо пробије кроз зид комарчева желудца. То му није тешко учинити, јер је зид комарчева желудца састављен само из једног реда ћелија. На спољној страни желудца, оплођен црвић прелази у даљи облик развића. Изгуби моћ кретања, заокружи се, споља се обложи танком опницом, а унутра се подели у врло ситне, танке и дугачке змијице (*Serpentelli*). Овај облик развића траје од прилике 7—8 дана. Змијице маларичне су тако ситне и многобројне, да се у једној бешици може избројити неколико десетина хиљада. Кад се доврши њихово развиће — прене опница, која их је омотавала, и све змијице продру у лимфалну течност која струји у трбуху комарчеву. Нешто струјом ове течности, а нешто својим кретањем змијице доспу из трупа у главу комарчеву, где уђу у пљувачне жлезде. Неизмеран је број маларичних змијица, које се могу наћи у комарчевој пљувачној жлездици: он често износи до неколико милиона змијица. Природа, знајући за доста тежак пут, пун свакојаким опасностима, које маларични паразити, као врло ситне и нежне животињице морају прећи у своме развићу, дала им је ужасну моћ множења: из само једне мушке и женске плазмодије развије се у комарцу неколико десетина хиљада змијица, од којих свака постане опет плазмодијом, кад доспе у крв човечју. Но довољно је да се температура ваздуха спусти неколико гради испод 18°, па да маларични паразити угину, а од хладнијег времена и мразева гину не само маларични паразити, но и њихови храниоци, комарци. Плазмодије се могу и на хладнијем времену одржати у животу само у крви човечјој, јер је ова увек сталне топлоте. Из тога видимо да је комарац право обиталиште маларичног паразита, а човек је само посредник његов, да га зими и у хладнијим данима преко године сачува од потпуног истребљења.

Комарци, кад убуду човека, оставе у човечјој кожи мало своје пљувачке, која се из пљувачних жлезда излива у жаоку (сисаљку). Пљувачка комарчева је љута течност. Отуда на убоеном месту одскочи бубуљица, која веома сврби и много личи на опекотину од коприве. Ако је пљувачка била заражена маларичним паразитима, онда ови уђу брзо у црвена крвна зрица, где добију поново облик плазмодија и за 10 дана толико се памноже, да изазову грозницу.

Видели смо да код нас имају две врсте грознице. То долази отуда што имају и две врсте маларичних паразита. Али обе те врсте тако су сличне, да се једва могу једна од друге разликовати. Та је разлика у облику зрелих плазмодија у крвним зрицима човечјим и у дужини живота њихова. Плазмодије четвородане грознице (*Quartana*) у стању деобе личе на звездице и живе 72 часа; плазмодије троједане грознице (*Tertiana*) живе само 48 часова. Развиће и облици обеју врста грознице у комарцу

потпуно су слични и није их могућно разликовати. Овима је потпуно слична и тропска грозница, која вероватно и није ништа друго, до врло јака троједана грозница (Tertiana).

Пошто смо се познали са природом наступне грознице и видели да је болест, коју преносе комарци, доиста различна, није тешко наћи пута, како да се од ње сачувамо. Видели смо да је наступна грозница управо болест комараца. Човек је само зато да сачува за извесно време маларичне паразите од истребљења, док не дођу топлији дани, да се могу у комарцу опет развијати и плодити. По томе, сузбијање наступне грознице не задаје великих тешкоћа, бар не онаких, као што су код сузбијања јектике и других заразних болести.

Сузбијање наступне грознице мора се вршити у три правца:

1. Лечити болеснике, који болују од наступне грознице;

2. Сачувати здраве људе од убода комарчева;

3. Спречити да се комарци не множе у већим масама.

1. Против наступне грознице имамо поуздан лек. То је кинин, који се може добити у свакој апотеци. Где има лекара, најбоље је обратити се њему, јер ће он према добу болесника одредити тачно и количину кинина и време кад га треба узимати. Кинин у врло великим количинама отрован је, а уврло малим количинама не помаже. Одраслима даје се у количини до пола грама и то једанпут, двапут до трипут дневно. Деци се даје четврт грама и мање, према добу детињем. Није све једно дати кинин у ма које време. Он помаже само кад се узме на 4—6 часова пре наступа

грознице. Ако кога хвата грозница у подне, онда мора кинин узети истог дана пре подне и то пола грама у 6 сати ујутру и пола грама у 8 сати ујутру, дакле 6 часова и 4 часа пре наступа. Код деце исто се тако даје у сразмерно мањој количини. Иста или чак много већа количина кинина, ако се узме за време наступа грознице, кратко време пре или после наступа, не помаже ништа; грозница ће се опет, кад јој дође ред, повратити. Да не би који болесник, који би хтео сам да се лечи, узимао кинин узалуд, најбоље је да пита лекара за савет. Ово објашњење, како треба узимати лек и у којој количини, само је за оне болеснике који немају у близини лекара и који морају у друга места путовати да до лекара дођу. Али не само лети, но и зими, кад нестане комараца, мо-

рају се сви болесници лечити и излечити тако да не буде више ни једног болесника у месту, кад се опет појаве комарци. Кад комарци не буду имали могућности да се од болесника заразе маларичним паразитима, онда их неће моћи ни на друге здраве људе преносити. С тога је врло важно да се сви болесници, који болују од наступне грознице излече преко зиме. У маларичним пределима требало би и сама санитарска власт да предузме све потребне мере, да се такви болесници пронађу и излече. Само тако ће бити поштеђени становници од наступне грознице у идућим топлијим и летњим данима.

2. Да се сачувамо од наступне грознице треба да се сачувамо од убода комараца. Видели смо да комарци, који преносе грозницу (*Anopheles*), остављају своја скло-

К. Костанди

ПРОЛЕЋЕ

ништа пошто сунце зађе. Кад се почне хватати сутон и док сунце поново не изиђе, комарци траже људе да утоле своју глад. Зато се треба поглавито за то време, од заласка до изласка сунчева, сачувати од овог малог непријатеља. Сачувати се можемо, ако им спречимо улазак у станове, у којима ноћ проводимо. Али то није тако лако извршити. Лети, за време великих врућина, није могуће ноћу у соби издржати, ако затворимо прозоре. Ако их отворимо, да у собу уђе чист и свеж ваздух, улећу унутра одмах и комарци, који нам после досађују целе ноћи, догод нас сан не свлада. Тако се предамо судбини да нас ови несносни инсекти изуједају до њихове воље. Ако који за ноћи на пољу, он је у већој мери изложен да буде изуједан од комараца.

Где има комараца, многи пале оман да их растерају. Комарци, истина, беже од омана, али чим нестане дима, њима непријатног, они се опет враћају. Исто дејство, као и оман, има и паљење прашка против инсеката (бухаћ). Поузданије се можемо сачувати, ако имамо нарочите прозоре за летње дане, који су, место стаклетом, застрти ентном мрежом од жица (комарником). Такве металне мреже пропуштају у довољној мери приступ чистог и свежег ваздуха, а задржавају комарце и друге инсекте да у себе не улазе. Они који поћивају у пољу требало би да имају мале шаторе од такве мреже. За шаторе може се употребити комарник од тканине (тџла). Радници, који ноћу у пољу раде, где влада наступна грозница, треба да се покрију комарником (од танке тканине) или обичним велом. Вео треба да покрива главу и труп до колена; на ногама треба сваки радник да има обућу. У Италији, где се од више година комарник против комараца употребљује, смањило се знатно оболевање становника од наступне грознице. Ко је последњих година путовао по Италији, долином Тибра или западном обалом, могао је на многим кућама и станицама железничким видети прозоре и врата са комарником, и становници тих кућа не могу да се нахвале благодетима комарника, који их је спасао не само комараца и грознице, већ и неспособних муха.

3. Најзад, у трећем правцу се може сузбијати наступна грозница, ако се спречи јако множење комараца. Запитаће неко, зар је могуће спречити комарцима да се не множе или их чак сасвим истребити? Могуће је, али зато треба мало више труда и мало већих материјалних жртава. Видели смо да се комарци легу и множе у плиткој устајаној води. Свакоме је познато, колико комараца има у ритовима и баруштинама. Ко је имао прилике да се таквим местима приближи, могао је видети густе ројеве од кома-

раца. Појединци, истина, не могу ништа учинити против овог великог непријатеља, али општине и држава могу брзо истребити све ројеве комараца. Потребно је исушити баруштине и ритове, ископати канале, да вода из њих може лако отицати и да нигде не застаје, па ће се тиме не само истребити ројеви од комараца, већ ће се добити и добре зиратне земље, које ће стоструко исплатити сав труд, који је за тај рад утрошен. Но колика је тек добит у здрављу народном, које се опростило једног таког онаког непријатеља, као што је наступна грозница.

Кад смо писали ову кратку поуку о наступној грозници био нам је циљ, да упознамо читаоце не само са овом нашом врло честом и распрострањеном болешћу, већ да им покажемо и начин како се могу од ње сачувати. Имали смо у виду она бедна, испијена лица, која веома личе на јесење жуто лишће које најслабији ветар обара са дрвета. Тако и ти болесници подлежу лако другим болестима, које би без великих тешкоћа преболели, да их наступна грозница није изпурила и ослабила. На жалост, таквих има доста у нашем народу и то баш највише у оним пределима, које је природа највећим изобиљем обдарила. Довољно је да поменемо богату Мачву и Посавину, моравску долину, а нарочито чачанску околину и т. д. Свугде у тим пределима, где би народ требало да је здрав и богат, јер му је плодна земља дала сваког изобиља, он мора да се бори са наступном грозницом, не знајући како да се помогне и опрости овог опасног непријатеља. Он губи децу своју у раној младости, младићи су крљави, одрасли пре времена остаре и изумиру. Не мислимо да је наступна грозница једина болест која их сатира, али, без сумње, и она игра главну улогу у том пакленом друштву са другим смртоносним болестима.

Две Хајкеове

1.

Кад кроз шуму сањалачку
У дубоко вече газим,
Твој стас, драга, нежни, вिति,
Увек поред себе спазим.

Да л' твој бели вео видим?
Ил' ће твоје лице бити?
Или сија месечина
Кроз мрак измеђ' јела вिति'?

Да то нису сузе моје?
Чујем како теку јаче.
Ил' заиста моја драга
Поред мене ходи, плаче.

2.

Да се песник ценит' мора, —
Ове даме суд су дале:
На ручак су мог генија
И са њиме мене звале.

Ах, чорба је красна била,
Вина беше чиста, стара,
И дивљачи без замерке,
И зец беше вредан пара.

О песништву поче говор
После јела пуна сласти.
Сит сам најзад свега био,
Захвалих им на тој части.

Влад. Станимировић

Хајдук = Вељко

с нарочитим погледом на народну појезију о њему

од СР. Ј. СТ.

(СВРШЕТАК)

г. Кара-Мустафа

Болаи ми лежи Кара-Мустафа,
Бре њиди, дели Кара-Мустафа!
Болаи ми лежи, хоће да умре,
Бре њиди, дели Кара-Мустафа!
Крај њег' диване јолдаши Турци,
Крај болна дели Кара-Мустафе:

— „Нека је љуби тај Хајду-Вељко,
„Јербо је бољи јунак од мене!“

д. Вељко под Видином

Када Вељко у Крајину дође
И Крајином господарит' пође,
Сакупио око себе момке,

ТОМИСЛАВ КРИЗМАН

ИЗ ПРИМОРЈА

„Ко да ти јаше твог врана коња,
„Бре њиди, дели Кара-Мустафа?“
— „Нека га јаше тај Хајдук-Вељко,
„Јербо је бољи јунак од мене“.
„Ко да ти паше ту бритку сабљу,
„Бре њиди, дели Кара-Мустафа?“
— „Нека је паше тај Хајдук-Вељко,
„Јербо је бољи јунак од мене“.
„Ко да ти љуби ту верну љубу,
„Бре њиди, дели Кара-Мустафа?“

Све бећаре, луте крајинишке,
Па је тврде шанце саградио,
Тврде шанце око Неготина,
И у њима момке поставио,
Да Неготин од Турака брани;
А тада се рахат учинио
На чардаку од танане куле,
Свирају му хитри лаутари,
А он јунак рујно пије вино,
Рујно вино и ракију луту;

Служи њега дилбер Чучук-Стана,
Служи Вељка, двори господара.

А кад чуше у Видину Турци,
Да је Вељко над Крајином глава,
Грдно га се Турци пренауше,
Да им Вељко сеир не учини,
Да им јунак у Видини не дође!
Тешко Турком у тврдоме граду,
Где се боје од Крајине Вељка,
Кад он пије на чардаку вино!
А да шта ће, жалосна им мајка!
Кад им Вељко у походе дође
И доведе момке соколове,
Па их стане по пољу вијати
И русе им одсецати главе?

Мало било, за дуго не било,
Глас допаде у Неготин Вељку,
Да се Мула-наша подигао,
Те он купи многу силну војску
Од Видина, Лома и Берковца,
Купи војску под Видином градом,
Да је собом води у Крајину,
Да отимље Неготин од Вељка.

Хајдук-Вељко по ордији шаће,
Па дозива своје момке верне,
Три стотине по избор' бећара,
И овако њима проговара:
„Браћо моја, три стотин' бећара!
„Стигоше ми од Видина гласи,
„Да се Турци на нас опремају
„И да купе многу силну војску
„Од Видина, Лома и Берковца;
„Но почујте, што ћу вама рећи:
„Чекат' на њих дуго ми је време,
„Док окупе и опреме војску,
„Већ пођимо Турком у сретанье,
„Да им до нас уштедимо пута:
„Сутра ћемо рано подранити
„И са шанца повести топове,
„Пред Видином шећлук учинити
„И у граду буде поздравити;
„Кажу мени и причају људи:
„Код Видина много има војске,
„Све хатлије у срми и злату:
„Виће доста ћара за бећара“.

Том су ради Вељкови бећари,
Пак се они брзо опремише,
Опремише коње и оружје,
Опремише праха и олова,
И велике са шанца топове,
Спремише се да к Видину пођу.

Рано рани Вељко са момцима
Прије зоре и белог даака;
Засвираше свирке свеколике,

Вубњи бију, ђеманета вију,
Уз њих пиште зурле гласовите;
Дигоше се к беломе Видину,
Пребродилише Тимок на крајини,
На Брегово они ударише
И Зелено Брдо преходилише,
Па сиђоше у поље видинско.

Грдно поље прекрилила војска,
Не можеш јој краја догледати,
Коњ до коња, чадор до чадора,
А Турци се рахат учинили,
Тутун пуше, каву пију густу.
Ал' да видни љута мегданцију,
Асан-агу, Пазванчина сина,
На вранчићу, кб на горској вили:
Разиграо хата по пољани,
По три коња у висину скаче,
По четири напред одскакује;
Гледају га из чадора Турци,
Пак се чуде коњу и јунаку.

Кад то виде од Крајине Вељко,
Он дозива брата Милутина,
Да Турчину на мегдан изиђе;
Даде њему свога хата Кушљу,
И даде му двије кубурлије,
И даде му своју бритку ђорду,
Па овако њега световаше:

„Чу ли мене, брате Милутине!
„Држ' се добро, не постиди Вељка!
„Кад Турчину на пољану дођеш,
„Пази, да те како не превари:
„Десно држи Кушљу од мегдана,
„Нек ти Турчин с леве буде руке,
„Јер сам тако Кушљу научио;
„А немој ми, брате, пренаглити:
„Пусти Туре нека први гађа;
„Тад ће Кушља брже поскочити
„И за вранцем нагло кидисати,
„А ти пали, брате, на Турчина;
„Ако ли те пушка изневери,
„Намах вади бријеткљу ђорду,
„Кушља ће ти вранца достигнути,
„Па Турчину одсијечи главу“.

Милутину мило не бијаше,
Ал' се њему на ино не може,
Већ појаха Кушљу од мегдана;
Игра Кушља, мегдан осетио,
Пак полете пољем у напредак.

А виде га Туре Асан-ага,
Мисли Туре, к њему иде Вељко,
Окреће се са хата Турцима,
Пак се Турком 'вако захвалио:
„Ево, Турци, среће изненада!
„Ево мени од Крајине Вељка!
„А тако ми дина и имана!

„Хоћу Вељку на мегдан изићи,
„Вељкову ћу укинути главу,
„Нек с' не плаше Турци Видинлије,
„Нек с' не плаше у граду кадуне,
„А од Вељка, тог горског хајдука!“
Па удари хата бакрачлијом.

Боже мили и Богородице!
Да је коме погледати било,
Кад удари јунак на јунака
У видинском у пољу широком!
Стаде вриска љутога вранчића,
Стаде писка Кушља од мегдана!
„Вурун!“ викну Туре Милутину,
Ал' Милутин пренаглити неће,
Десно држи Кушљу од мегдана,
Легано се Турчину примиче.
Бесно Туре, на му се не чека,
Пушта вранца, вади кубурлију,
Хитро даде огањ кубурлији:
Ал' Турчину лоша срећа била,
Звизну зрно изнад Милутина;
У мах Кушља хитро поскочио,
А Милутин кубурлију пали,
Задрхта му кб никада рука,
Пуче пушка, не погоди циља.

Тад кубуре у траву бацише,
Своје бритке потегеше ђорде,
Па полете један на другога:
Кидисало Туре Асан-ага,
Кидисало на српска јунака,
Да му русу одсијече главу;
Ал' узмиче Кушљу Милутине,
Узмиче га и пољем увија,
Док му Туре под руку не дође;
То гледају Видинлије Турци,
Па сеире и грџом се смеју,
Како Вељко пред агом узмиче!
Но да видиш јада од Турака,
Кад окрете Кушљу Милутине,
Па га нагна на турска вранчића!
Љутит вранчић, зубима уједа,
А Кушља се на стражње пропшње,
Те са предњим вранчића удара;
Док Милутин потегао ђорду,
Асан-аги очи заварао,
Удари га по голему врату,
Једним махом одрубил му главу,
Трупина му паде преко вранца,
Паде Туре у зелену траву.

Кад то виде од Крајине Вељко,
Намах Вељко момке приправио,
Из тонова Турке поздравио,
Па ханцаре љуте повадише
И у Турке јуриш учинише.

Боже мили, да чуда голема!
Ја шта чине три стотин' бећара,
Кад у турски логор упадоше,
Турске главе сећи започеше!
Стаде звека онтријех ханцара,
Ста се силна пролевати крвца;
Лети Вељко као соко сиви,
А за њиме бећарија љута,
Грдно секу проклетнике Турке,
Разгоне их по пољу широком,
Кано вуци по планини овце.

А кад виде силни Мула-паша,
Да ће своју изгубити главу,
Брже граду хата обрнуо,
Дочепана се на граду капије
И умаче, весела му мајка!
За њим беже Турци без обзира,
Оставише логор и чадоре,
Пак се градских дохватише врата
И за собом врата затворише.

Добар шићар Срби задобише,
Неко хата, неко сабљу бритку,
И ђуркове у срми и злату.
Одатле се Вељко повратио,
У Неготин здраво доходио,
На кули се јунак одморио,
Па он пије на чардаку вино;
Свирају му хитри лаутари,
А двори га дилбер Чучук-Стана,
Вељко пије, ни бриге му није.

ђ. Вељко тражи помоћ

Хајдук-Вељко по ордији шеће
И огледа шанце и топове,
Па он седе, ситну књигу пише,
Књигу пише Младену везиру:
„Ој Младене, ти српски везире!
„На ме иде силна турска војска
„Од Видина града бијелога,
„Силна војска тридесет хиљада,
„А у мене нестало џебане,
„И мало ми по избор момака:
„Турци ће ми Неготин узети
„И Крајину огњем попалити;
„Ти не часи часа ниједнога,
„Већ ми пошљи праха и олова
„И пошљи ми једну чету војске;
„Да Крајину од Турака браним.“

Мало за тим време постајало,
Ал' ево ти силне турске војске;
На Неготин Турци ударише,
Са свих страна Вељка опколише,
Па га бију из тонова тешких,
Бију њега и даву и поћу:

Шанчеве му тврде порушили
И танку му кулу оборили,
Па кидишу, да Неготин узму;
Ал' га брани Вељко с бећарима,
Главу даје, Неготин не даје.
Докле траја праха и олова,
По кућама калајних чинија,
По црквама сребрних кандила.
У торбама великих талира,
Те саливо зрна и карточе,
Тукао је из шанчева Турке,
Ни близу им није дао прићи,
А камо ли шанце освојити.
А кад тога свега понестаде,
Тад је често у поље излето,
Око шанца растериво Турке;
Многи Турци онде изгинуше,
Лешевима поље засејаше;
Ал' је грдна у Турука војска,
Један буљук други замењује,
Пак се бије бојак без престанка.

Залуд Вељко на помоћ изгледа,
Залуд шаље хитре гласоноше,
Моли, куми Младена везира,
Да му пошаље војске и чебане;
Ал' да видиш Младена везира,
Сеир чини, Вељку поручује:
„Хајдук-Вељку цигани свирају,
„Хајдук-Вељка лепе моме дворе,
„Хајдук-Вељко рујно вино пије,
„Нек се Вељко сам с Турцима бије!“

Ја кад виде соко Хајдук-Вељко,
Да помоћи ни откуда нема,
Жао њему до Бога једнога,
Где га браћа самог оставише
Код толике љуте силе турске,
Па је своје момке сакупио
И овако њима говорио:
„Браћо моја и дружино драга!
„Дошло време да се гине славно:
„Боље нам је мушки изгинути,
„Нег' Крајину Турком упустити!
„Ако Бог да, те растерам Турке,
„Ја ћу питат' Младена везира,
„Питаћемо с', како с' држи царство!“

Ал' погибе Вељко соко сиви,
Паде јунак бранећ' Неготина,
Славно паде, име му остаде,
Остануће светло и честито,
Док год траје Срба на свијету.

е. Смрт Вељкова

Књигу пише Мула-паша,
Мула-паша из Видина,
Па је шаље у Неготин,

У Неготин Хајдук-Вељку:

„Чу ли мене, Хајдук-Вељко!
„Купи војску у логоре,
„Спремај шанце и топове,
„На те иде силна војска,
„Три везира, до три паше:
„Једно везир Гушан'ц Алй,
„Друго везир Берковачки,
„Треће везир Мула-паша,
„Мула-паша из Видина“.

За то Вељко абер' нема,
Већ му 'вако одговара:

„Чу ли мене, Мула-пашо!
„Неће проћи до три дана,
„До три дана и три ноћи,
„Сакупићу моју војску,
„Силну војску, три нахије:
„Прва ми је Шумадија,
„Шумадија љута сила,
„Где удари, не превари;
„Друга нах'ја Црна Река,
„Бећар-момци, све јунаци,
„Где ударе, не промаше;
„Трећа ми је љута Крај'на,
„Та Крајина, баш Неготин,
„Све хатлије, пусатлије,
„Беле капе, дуге пушке,
„Куд год прођу, поље шире,
„Где ударе, сокак граде!“

Тако пише, абер' нема.
Пише с' Вељко на свој чардак,
На свој чардак, Баба-Фингу,
Свирају му лаутари,
А играју три чочека,
Дилбер-Стана диван стоји,
Диван стоји, чашу служи,
Служи њему амберију;
Та ракија амберија,
Неготинска, баш је љута,
Препечена до три пута.

Пије Вељко абер' нема;
Па узима сјајни дурбин,
Сјајни дурбин од биљура,
Намери га кроз пенцера,
Те погледа тамо доле
У Буковче равно поље;
Има Вељко шта да види:
Ал' то иде силна војска,
Иду Турци, баш ко вуци!

За то Вељко абер' нема,
Већ он зове Чучук-Стану:
„Чу ли мене, Дилбер-Стано!
„Иди, кажи сеизбани,
„Нек ми спреми љута хата,
„Љута хата, баш кулаша,

„Нек намести златно седло
 „И нек метне три кускуна,
 „И нек стегне три колана,
 „А у уста златну узду,
 „Златну узду стамболију,
 „Нек доведе к бињекташу,

Па засука свилен рукав,
 А запрегну златне скуте,
 За пјас меће кубурлије
 И принаса оштру сабљу,
 Ону сабљу димискију,
 Што је доби из Русије;

ХЕНРИКА ШАНТЕЛ

БАЈАЦО

„Да га јаше Хајдук-Вељко“.
 Па он пије, абер' нема.

Није прошло черек сата,
 Сеизбаша води хата,
 Води хата к бињекташу.
 Сиће Вељко низа чардак,

Па узјаха љута хата,
 Пође Вељко тамо доле,
 У Вуковче равно поље.
 Има Вељко шта да види:
 Курдисала турска војска,
 Све је чадор до чадора,
 Свилен барјак до барјака,

Оштар миздрак до миздрака,
Као густа црна гора.

За то Вељко абер' нема,
Већ притече златну узду,
Па удари љута хата,
Удари му три зенгије,
Те расрди љута хата,
Хат му скаче кô помаман,
По три скока у висину,
По четири у ширину,
Кулаш скаче, Вељко виче:

„Веж'те, Турци, ето Вељка!“

Па у Турке јуриш чини,
Расече их на четворо;
Кулаш скаче, Вељко сече,
Паде логор по пољани,
Проли с' крвца до колена.
Пренадоше с' клети Турци,
Међу собом они зборе:
„Чујете ли, Турци браћо!
„Хајде брже, да бежимо,
„То је Вељко луда глава,
„А олово њег' не бије,
„Нит' га бије гвожђе тврдо,
„Исећ' ће нас све до једног!“

Беже Турци без обзира.

Кад то виде Хајдук-Вељко,
Он обрну љута хата,
Хат му гази крв по пољу
И прескаче мртве Турке,
Пак се врати у Неготин,
У Неготин, у свој конак.
У соби се распасао,
Па истресе из недара
Силна зрна од олова:
Седамдесет још и седам!

Кад то виде Чучук-Стана,
Уплаши се, Вељку збори:
„Леле, Вељко господару!
„Ти ћеш мени погинути
„И Крајину оставити,
„И Неготин уцвелити!“

Ал' говори Хајдук-Вељко:

„Бути, море, Дилбер-Стано!
„Бути, Бог те не убио!
„Што си ми се уплашила?
„Не остављам ја Крајину,
„Ни Крајину, ни Неготин:
„Главу дајем, Крајину не дајем!
„Главу дајем, Неготин не дајем!“

Кад ујутру у недељу,
Уста Вељко, рано рани,
Па обуче цемадана
И јувачко рухо златно,

Још принаса сабљу бритку,
Па ми пође тамо доле,
Тамо доле у онкопе,
Да огледа топ големи.

Ал' се Турци подигнули,
Преконоћ се искупили,
Пред њима је Мула-паша,
Па на Вељка топе пали,
Све топове и кумбаре.
Тобџија му циган био,
Кога Вељко отерао,
Па Турцима добегао;
Он познаде Хајдук-Вељка,
Познаде га из далека,
Па доказа Мула-паша;
Вели њему Мула-паша:

„Деде брже, топ напуни,
„Сребрно му ђуле метни,
„Да убије Хајдук-Вељка,
„Само добро нанишани,
„Даћу теби сто дуката
„И даћу ти мога хата.“

Топче пуче, Вељко паде,
Однесе му десну руку,
Десну руку из рамена,
Паде Вељко у ендека;
Тад повика Хајдук-Вељко,
А чула га Србадија,
И чуло се до Стамбола:

„Србадијо, браћо моја!
„Држите се, не бојте се!
„Земан дође, Вељко паде,
„Ал' Србија још остаде;
„Чувајте ми Крајину моју
„И Крајину и Неготин,
„А ко пита, не казујте,
„Да је Вељко погинуо.
„Чуј ме, брате Милутине!
„Конај раку на три места,
„У четврту закопај ме
„Усред цркве неготинске,
„Поврх мене три бећара,
„Кад ме траже клети Турци,
„Кад ме траже, нек не нађу:
„Нек се боје мртвог Вељка“.

Рече Вељко, па издахну.

Силни Турци кидисаше,
На шанчеве удареше;
Вељкови се бране момци,
И пред њима Милутине,
Пушке пале, Турке бију,
Силно бију, ал' залуду:
Барут' нема, куршум' нема —
Хајдук-Вељка више нема.

Идеали

(М. ЛОХВИЦНА)

Сећам се добро: још као дете
У живот гледах набрана чела;
Срце је моје морила туга,
Душа је моја слободе хтела.

Кад би се чудне поноћне сени
Крај одра мога чаробно виле,
Нё као дете — с друкчијег страха
У сну се трвах крај слике миле.

Нит' гледах лутке ни дечје игре,
Ја само сањах земље чудеса,
Где 'но се палма нише и вије
На жарком злату сјајних небеса.

Сањах и замак, висок и кићен,
И балкон што се под лозом крио;
Ту принц ме чека очију црних,
Као у бајци и леп и мио.

Чека и гледа заносно нежно,
Сав је у свили и скупој чоји;
На мркој коси, стављена лако,
Дивна бајета гиздаво стоји...

Ал' живот горки руши ми снове,
Нестаје души пролећа мила,
Детињску машту већ подсмех шиба,
Са тугом гледам све што сам снила.

Само ми нада, вечито млада,
Остаје верна и јоште траје:
Црне ме очи, као и пређе,
Позивљу к себи у срећне краје!

Свет привиђења дражи је мени
Од чудне јаве среће и јада;
Срце је моје остало чисто:
Верује, љуби и — још се нада!

С. Ј.

Како је постало друштво за сироту и напуштену децу

(из Тасина Дневника)

1.

То беше 1879. године, одмах после српско-турских ратова, када се у Београду, као обично што то бива после ратовања и у другом свету, намножише скитнице и крадљивци.

Престоница се напуни мангупарије. Откуд да беше који скитница и кесарош — све се то сјури у Београд. Где је која мајка сина изгубила, ту да га нађе.

И што обично бива — код оваквог света одмах настаде опасност за имовину грађана Београдских.

Појавише се најпре ситне преваре, то овде, то онде у вароши, па онда, Бога ми, учесташе и крађе, час у овој час у оној улици. Једва да прође дан два — па су тек по штогод „непознати лопови“ у вароши предигли. Како који дан, рапорти чланова кварталних беху све пунији. И шта све нису крали.

..... Димитрију Милојевићу, трговцу у Кн. Михаиловој улици — јављали су квартални рапорти — смакли су они француски мекинтош са дућанских врата; Глиши Матићу, дворском обућару, дигли један пар чизама баш испред самога „аузога“; Милији Павловићу, трговцу у Барловчевој кући, однели два комада штофа испред

дућана; другом трговцу, Кочи Ивковићу, два комада платна; Кочи Кретићу, каф. код „Грчке Краљице“, свукли чаршав са стола пред каваном; Срети Величковићу, трговцу, макли кишобран у кавани код „Престолонаследника“; Проки код „Руског Цара“ однели једне вечери три плетене столице; једнога дана, у само подне, увукли се код Јамандије, спрам Делијског Чесме, па предигли Јулчики собарици свилену блузу и сасвим нов сунцобран, за време док се она сиротица „унтерхалтовала“ са некаквим младим и лепим кавалерским потпоручником; затим здигли печену ћурку са ћепенка Трајку хлебару преко пута „Македоније“ и т. д.

И тако из дана у дан. Почеше трговци испрва један другог задиркивати, ситним крађицама смејати се, па после, Бога ми, и срдити се. Код квартава учесташе тужбе. Управник Београда нареди, да се на лопове и скитнице строго пази.

И квартави предузеше потере. Данас ухватише једног, сутра другог лопова. За недељу дана беше их — читава дружина. Пуна апсана — али све сама деца. Најстаријем међу њима једва да беше шеснаеста. А беше деца и од 10 год.

Шта да се ради са њима?... Што беше за казну — казнило се. Али шта да се ради са оним малишанима?

Мени, као ондашњем секретару у Управи, ова деца за-
дадоше највише брига. Имао сам са њима више посла
него са најкорелијим зликовцима и крадљивцима.

Да спасем децу од очевидне моралне пропасти, чинио
сам покушаје од сваке руке. Неку од њих сам давао у
штампарију Светозара Николића, да се тамо науче штам-
парском послу. Понеко од њих било је добро, те ме послу-
шало, поправило се и остало на занату, да после постане
свој газда и добар штампар. Али било је од ове несрећне
деце и таквих, да се неко време притаји у Светозара, па
кад улучи прилику, здини слова или какву ствар из
штампарије па умакне.

Друге сам давао на друге занате. Мајстор Јоца обућар
или Паја кројач прими га мени за љубав. И ту се по
неко дете поправи и остане на занату. Двојица су од њих
и данас добри мајстори и добри грађани у престоници.
Али било је и ту несрећне дечурлије, која се код мај-
стора притаји за недељу две, па једне вечери утече са
мајсторовим капутом или мајсторичином „јонном“.

Наравно, после тога се нареди потера, па, између
осталих, и ови кандидати за занате и штампаре, допаду
опет апсе. И онда, разуме се, опет мени мука и брига
о њима.

Ја онда ударим у новине — да апелујем на хумане
људе. Редовно сам слао notiце у „Српске Новине“, „Бео-
градски Дневник“, и т.д. У тим белешкама износио сам
беду и невољу ове пропале деце, коју су или родитељи
напустили или којима се родитељи изгубили. Износио
опасност како за саму децу, тако и за личну и имовну
безбедност грађана, — апеловао сам на добре људе: да
се оснује друштво за помоћ напуштеној деци....

2.

Доцније, после тога, јави ми једнога дана жандарм:
да нека господа желе да говоре са мном.

— Пусти их одмах....

Врата се отворише.

У моју собу уђоше господа: Емилијан Јосимовић,
проф. Велике Школе, Миша Вујић, проф. гимназије (сада
посланик у Бечу), Ђока Миловановић, проф. цртања и
Јован Драшковић, апотекар.

Кад их угледах, ја им скочих у сусрет.

— Каква почаст — отпочех ја.

— Ето већ неколико дана канимо се да дођемо к вама
— отпоче стари Јосимовић.

— Увек сте ми добро дошли...

И понудих госпoду да поседате.

— Ми смо дошли к вама, г. Т... по једном ху-
маном послу... да од вас чујемо... да вас питамо.

— На служби сам вам, шта само желите.

— Ми читамо чешће из новина о оној несрећној и
пропалој деци, која се по Београду скитају и краду, која
често падају код вас у апсе и од које као да су и Бог
и људи дигли руке....

— Тако је.

— Сигурно ви то о њима пишете по новинама. Али
је допета ужасно. Страховите појаве.... Шта чека, ако
Бога знате, ту децу у будућности.

— Ништа добро. То ће постати све сам окорели
лопов и злочинац. По несрећи, махом су ова деца и бистра
и за чудо окретна. А то је још веће зло и за њих и за
нас. Она ће, како су почела, што буду одраслија, чинити
све веће злочине. Многа од њих могу лако отићи и на
Карабурму.... После тога, препредене лонове теже је хва-
тати, те је онда и опасност за личну и имовну безбедност
све већа.

— Доиста, зло за све нас.

— Тако је... Али шта ћете... Ето видите нико се
о томе не брине...

— Јесте ли чинили какве предлога по томе?

— Па скреће се надлежнима пажња. Али држава
нема буџета.*) Општина, веде, нема пара. А деца распу-
штена, као што видите, и даље краду, варају и пропадају
по јазбинама и апсанама.

— Несрећа... Права несрећа...

— Још да знате каква су то деца. Има понеко
међу њима да се и најтврђе срце заплаче.

— Па да ли бисмо их, молимо вас, могли видети
— упиташе господа радознано.

— Зашто не.

— Баш вас лепо молимо.

— Извешћу вам неколико њих. Случајно су баш сад
у затвору четворица од оних препреденијих малишана.

— Да их видимо.

— Молим... одмах ћу их звати.

Ударих у апсанско звонце.

— Молим заповедајте — јави се апсанција, строго
дисциплиновани наредник Јован Ђорђевић (сада жандар-
меријски капетан).

— Изведи ми горе оне мангунчиће: Лазицу, Јовицу,
Стевицу и Никицу Смедеревца...

— Разумем — одговори апсанција, и оде доле у
апсане.

(наставиће се)

*) Једном приликом, тога доба, Краљ Милан, између осталог го-
вора о мојим списима, помену ми, да је са особитим саучешћем про-
читао моју белешку: *У школу или на робију* (штампану у *Србадији*)
у којој сам насликао беду и несрећу напуштене деце... Том приликом
Краљ се распитивао потанко о криминалитету деце у Београду и т. д.
Ја сам се нарочито био потрудио, да му живот ове несрећне деце што
верније а у толико што жалосније представим, е да ли би га покренуо
да се озго, с Престола, обрати већа пажња и брига. Али на крају
све оста на голом обећању...

Станислав Пшибишевски

(скицета)

Ружа Д-ра А. Винавера

„Уметност не познаје никакав циљ, она је сврха самој себи, — јер је уметност апсолут, она је отисак апсолута т. ј. душе људске. Некадашња, пређашња уметност беше од услуге т. зв. моралу. Чак и најчувенији и најмоћнији артисти обавијаху своја дела у неку врсту народно-моралног руха. Међутим, уметник треба да испољава живот душе човече у свима појавама: њега не треба да руководе никакви социјални или етички закони; прави уметник треба да зна само за моћ с којом се душа испољава. Уметност, то представљање свих појава душевног живота (независно од тога да ли су они добри или рђави, ружни или леци) — само је визија душе.“

Овај бурни поток чудних афоризама и веровања паде изненадно, као лавина из свиреног вулкана, усред пољске интелигенције.

У романима, драмама, критичким студијама о најмлађој немачкој и норвешкој литератури, у свима радовима овог најновијег песника наклазимо на посве оригиналан стил. Да, све је то писано са некаквом чудном моћи, што му је даје необуздана младост; писано скоро брутално и дивље, отворено, са досад пачувеом, настраном виртуозношћу у разумевању форме.

Па ко је тај што се усудио рушити старе идеале, крхати укорене, традиционалне назоре? Ко је тај, што садржи дела сматра као „сурогат“, а интересује се само за психички „Stimmung“; ко је тај обожаваоц Ничеове „Nackte Seele?...

Сви они који беху кадри попети се на висину његова духа, прогласити га вођом, маестром, али који воле пролазити кроз живот прокрченим стазама, осуше га гомилом грдња и напада, назвали га дегенерисаним човеком, лудаком.

А он охол и узвишен, с уверењем да је представник најновије струје — декадентизма, који се може неком допадати или не, али који постоји, који живи, који се развија и шири, одговара мирно и достојанствено:

„Не пишем за децу нити за младе девојчице, пишем за уметнике и за људе који су дорасли до чисто артистичке културе; за људе који у уметности не траже „користи“, „који је умеју одвојити од тешких и социјалних ствари“. Тако збори Станислав Пшибишевски, песник филозоф, визионар, психолог, мистичар, словенски носилац нових идеја о уметности, у своме посве оригиналном делу: „По душевним стазама“. Пшибишевски верује у своју моћ, у своје друкчије схватање света, разумевање живота,

његових намера, циљева, идеала. Као да је Зевс са Олимпа, гласовито збори:

„Нема многих који су подобни да уметност разумеју како треба, јер је уметност, права и истинита, као заклопљена, грчевито стиснута песница што обија и силом отвора небеске двери а буну накао, то је очајни узвик, крик што склупчава целу природу; то је олуја бола у дивовским грудма. Див хоће да здрез сунце са неба, а сунце га убија.“

В. Буковац

Пет чула

Стил Пшибишевског је неуједначен, раван, некидан, узрујан, а то зато што песникова душа нема мира: она ври као вулкан што унутрашњом ватром гори, он је душа човека који с уверењем тврди: „Зло је судбина, а Сотона је владар и поглавар пакла у нашем животу.“ Пшибишевски, посве несрећан у свом породичном животу, сматра зло као главни елемент живота. „Природа не зна за срећу!“ — узвикује он. „Радосна је душа — чудо; она је вечито нерешена квадратура круга; она је бич од песка начињен.“

Каква је људска душа? „Она је потмула и ужасна, грозна, она је бол страсти; она осећа ругобну бојазан свију дубина, бол опстанка.“

А на замерку, да су таква уверења дегенерација, узвикује охол, с поуздањем младости, којој се чини да

може цео стари свет срушити а нови створити; „Дегенерација! То није никаква дегенерација у смислу те речи: то је само редовна појава која се враћа, то је потребан феномен еволуције, потребан као и овај што га зовемо нормом. Јер је та норма права глупост, а дегенерација је геније.“ У пољској литератури, која је препуна идеалних погледа о женскињу — јер га представља као суштину доброте, самопожртвовања и племенитости — погледи Пшибишевскога потпуно су нов и нарочит појав. Вероватно је да се цео низ догађаја из његова живота нагомљавао само за то, да би се најзад скупно у једну грдну шаку блата што ће га бацити на цео женски пол. Са необичном јачином стила, која му је својствена, овако философје говорећи о љубави: „Љубав — та јединствена срећа мушког — постаје само бол: усред најјачег расцвета долази моменат када мушкарац јасно види, да је цело то блаженство и та срећа само црв што га је сунце излегло на ђубрету. Човек трни, увек трни. Јер и кад воли, јадна душа његова представља клиничну слику неизлечне болести, произведене с помоћу љубавних филтара.“ Лека нема — јер Пшибишевски сматра љубав као неизбежну, неумитну фаталност, као силу независну од нас, од које човек не уме и не може побећи. А видећи око себе разуданост, превлађивање чула и страсти, баца на жену грозан и тежак камен оптужења, па пита: „Да ли уопште жена — има душу? Свето Писмо не спомиње ништа о души када је бог Еву стварао!“

Жена је у његовим делима: „Моћни сотона, демон који својим чарима и дражима опије човека, те његову савест води на странпутицу; он мора да воли, не може да угуши грижу савести, изневерава свог најбољег пријатеља, понижава се чак до подлости.“

Тиме су препуни романи Пшибишевскога, а нарочито: „Ното зарієнс“ (трилогија). Његови су романи нешто особито настрано; структура чудна, грађа до сад нигде увиђена, као што је особовачки и начин целе творевине овог песника. Не знамо где смо, јер нема никаквих описа природе; не знамо како физички изгледају јунаци и јунакиње, јер немају никаквих обележја, осећамо једино њихове душе.

Наравно, да би се разумела оваква врста уметности, ваља заронити у песникову душу, ваља се тако упити, да се те душе (и оног који чита и оног који твори) слију у једну потпуну целину. Читајући ствари Пшибишевскога, сав тај процес потпуног спајања душа врши се на неки веома лак и неосетљив начин. Овако о њему прича један од млађих критичара:

„Око нас таласају се неке чудне хармоније, тајанствене, несхватљиве; дивља оргија, фантастичка, неодређена, пуна ритма и звука — као да нас неки узрујани, набујали поток носе некуд далеко, далеко... Пловимо по неким одавна предосећаним, али непознатим просторима, улазимо у неке нове крајеве, налик на чаробне пећине, у којима има и много сунца и пролећних чари, али и пуно помрчине, утвари, авети, вукодлака, јаука, бола...

Најзад, чун наш стиже обали стварности. Али расположење, које имадосмо на целом путу, држи нас још чврсто у својој моћи; ритам песме, коју чуемо до скоро, мелуја се још непрестано; стварност, која нас већ опкољава, чини нам се још као некакав чаробни санак; слике, што их виђасмо мало час, живе у нама још непрестано. Обузима нас чудна, бесвесна укоченост, и удубљени сами у се понављамо са једва чујним шапатом: „Ах, ово је дакле душа човекова...“ Да, Пшибишевски посматра и овако анализује „нагу душу“:

„ — — У нашој души има чудно вијугастих ходника, гробница успомена живота пред животом, подземних, мрачних тамника, пећина где јоште никад није допрла светлост, а сви они скупа воде у некакав тајни Таб, где душа чува своје тајне и бди над том загометком загометака. Она зна само за једно: да је ту, у тој дубини, сакривена као права тајна.“

Главна тема сийса Пшибишевскога јесте љубав, али љубав, коју он сматра као разроднички занос, осећај због којег не владамо самим собом, слепу, неумитну моћ.

„Две јединице, представнице двеју разних сила, два разна света, потпуно себи туђа и неједнака, два себи противна пола, осећају наједаред у себи снажну и јаку наклоност која се не да ничим спречити, те постају жртва слене, бруталне страсти.“

Пшибишевски је рођен у једном пољском сеоцету, на Кујавама, као син сиротног учитеља. Похађао је универзитет, учио медицину и философију, а уз то и музику, за коју има урођени дар. Те све околности, покрај урођеног песничког талента, учиниле су да Пшибишевски влада неизмерним богатством појмова, које уме тако чудно скупљати и раздвајати, као драго камење зрацима.

А све је то утицало, да у свима његовим делима осећамо и мирис и звук и светлост.

Несхватљива меланхолија и мистицизам, што веју из дела Пшибишевскога, издају његово порекло. Он је рођен у Пољској, у земљи обавијеној густом копреном чежње и туге, у земљи тужних песама, неостварених амбиција, у земљи препуној очајних ванаја о некадашњој слави. Он је однихан најсавршенијим расцветом екстазе људског духа: апострофама Словацког и Красинског, а отуда онај јак и засебан жиг на свима делима Пшибишевскога.

Зато његов мистицизам и има своју нарочиту карактеристику, којом се битно разликује од мистицизма Ниушманс-а, Метерлинка и других декадената. А то је она особина расе, особина коју Пшибишевски тако пластично одређује у својој студији о Шопену:

„Има нечега у души нашој, што се може назвати „психичким мимикри“, а што има тако честу примену код животиња: звериње из пустиње има пустињину боју, лептири, што слећу на какво нарочито цвеће, примају форму, чак и нерватуру његова лишћа, и тако даље у бескрајност. И ми имамо „мимикри“; али се примењује на душе

наше.* У Шибишевскога има и доста парадокса, а читање његових дела изводи нас из равнотеже духа, јер нас растројава као какав неочекивани дисонанс. Али јунаци његових драма и романа пуни су живота; начин на који анализује сваки најмањи покрет, најмању промену, најситијашњи задрхтај душе њихове, има нечега што засењује

као да је блесак драгог камења, који се распрштава у тисуће разноврсних зракова.... Та сила, која се испољава у „Homo sapiens.“ „Вигилијама“, „По путевима душе“, сила која осваја читаоца, најбољи је доказ, да Шибишеви није само епитом нове школе, следбеник нових струја, но и бујан, самосталан и моћан таленат.

Последња борба

(А. В. Нољцов)

Нада мном се бура вије,
Гром за громом небо пара;
Језа душу прожима ми,
А ум грозне слике ствара.

У страдању нисам клон'о,
Нисам пао од удара,
Очув'о сам души наде,
Силе телу, срцу жара.

Шта губитак, шта спасење?
Ма шта било — све ми равно:
Ја сам светом Провиђењу
Своју вољу пред'о давно!

Ја не сумњам у ту веру,
Моја душа њом је пуна;
Бескрајна је у њој жудња,
Спокојство је њена круна.

Не грои ми, судбо, бедом,
Не зови ме у бој љути;
Ја сам готов бит' се с тобом, —
Ал' ти нећу подлегнути!

Душа ми је пуна силе,
Крв срца ми жудна боја...
Да, под крстом гроб је хладни,
Ал' на крсту — љубав моја!

P.

Манастир Довоља

На десној обали Таре, на граници између Црне Горе и Пљеваљскога санджака, на једној каменитој узвишеници уза саму ријеку налазе се рушевине овога старог манастира. Манастир је сада са свим опустео: мјесто златних крстова на крову израсла бреза и маховина: гдје су се ориле пјесме божанствене, ту погдјекад тужно захучи сова, чисто као да оплакује жалосну судбину ове свете обитељи; у оброњеним зидовима видиш још само по којег га гуштера, једине чуваре њихове.

Цијела слика оставља у души тужан унечатак. Човјек и нехотице долази мисао о несталности, о пролазности. Некад славна задужбина, која је привлачила из далеких мјеста побожни народ, који је хитао светој обитељи да се поклати моштима Св. Арсенија, да нађе утјехе својој патничкој души, да чује последије гуслареву пјесму, да га она окријени, освежи... А данас?... Но, и данас, и ако

се у њој не разлијежу свете пјесме, ипак има у себи нечега необично привлачнога, неке чари... Нада, она нада која је народ кријенила кроз толике вјекове, опет га не оставља... Доћи ће дан, када ће задужбина опет пронојати, када ће засијати новом свјетлошћу.

На развалинама се не налази никакав запис који би казивао кад је манастир саграђен. Гиљфердинг, који је путовао 1857., када је црква била још у цијелости, вели да је нашао запис, како је црква начињена 1545. (7053.) године. Народно предање вели да је манастир грађен за вријеме Косова, не означајући ништа одређеније. На манастир су чешће пута нападали Турци, пљачкали га, тукли калуђере и присвајали манастирску земљу. У једној народној пјесми старијег времена, коју нисам чуо у цијелини, помиње се како је манастир пљачкан.

Та неколика стиха гласе:

Ко поара до три добра моја:
Аранђела и Добриловицу

И Довољу украј Таре ладне?
— Похара их Менић Алијага
И са њиме силан Баковићу.

У манастиру је почивало тијело Св. Арсенија, архиепископа српскога. Оно је ту донијето из Патријаршије, јер га је у Довољи било лакше сачувати, пошто су Турци због своје у Угарску били на Србе јако огорчени. Али је тијело светитељево ту у Довољи непрестано било изложено опасности. Арнаути су нарочито долазили чак овамо, нападали на манастир, да би само отели тијело светитељево и спалили га. Значајно је то да су сви Мухамеданци из околних села, а нарочито Колашинци — кад је год био у питању светац — били на страни православних Срба.

Док је год лежало тијело Св. Арсенија, манастир је био прво привлачно мјесто, гдје су долазили и православни и Мухамеданци да потраже лијека каквој својој бољци. О чудотворној моћи Св. Арсенија имају многа предања. Ја ћу навести само један случај, који се десило у почетку прошлога вијека, за који су ме увјеравали да је истинит. Двојица Мухамеданаца пођу да краду манастир; украду многе скупоцјене утвари и пођу кућама. Нико их није опазио. У путу један од њих сједне да се одмори; кад је хтео да се дигне, није могао с мјеста да се помакне. Већ је дан почео освајати а он је остао ту непомичан, па стане молити онога свога друга да врати све украдене ствари и да моли калуђере да читају молитве Св. Арсенију, да се на њега смиљује. Пошто је то све учињено, он устане с мјеста и завјешта све своје имање манастиру. Казивали су ми и име тога Мухамеданца и село одакле је био.

Стојећи увијек на ратној пози са Арнаутима Тоскама, који су у већем броју код Таре становали због близине старе црногорске границе, Србима је било врло тешко очувати манастир, а нарочито светитеља. Зато га кријући, око 1840—50. године, пренесу у Ждробаник у Пинерима, одакле је доцније пренијет у манастир Косијерево, на граници Црне Горе и Херцеговине, према ријечи Требишњици.

Због тих честих сукоба манастир је чешће остајао готово пуст, и ако није рушен. Као таквога га описује

и Гиљфердинг. Он, кад је дошао, вели да су једва очистили једну ћелију од слоја прашине, а кључ од цркве нису ни нашли, него су помоћу ексера отворили цркву. Зидови поцрњели од прашине, ланкови покривени прашином и плијешњу, представљали су тужан изглед — тако описује унутрашњост црквену.

Није прошло много послје путовања Гиљфердингова, а манастир је сасвим опустео. Јоксим Кнежевић, један од ускока из Шаранаца, са својим друговима побије се са Арнаутима — Тоскама; приметне се читав бој и Арнаути притијешњени од његове стране побјегну у манастир и ту се затворе, мислећи да ће се на тај начин спасти. Кад је Јоксим видио шта су урадили, онколи манастир са свију страна, па пошто се Тоске не хтедохе предати, запали га. Ту сагоре седам Арнаута, а остале побију.

Тако је манастир лежао у рушевинама до 1870., када је обновљен. Али није дуго појао. За вријеме народнога покрета, 1875., крајеви око Довоље узели су најживљега учешћа, и Колашинци Турци, да би се осветили Србима, нападну на манастир, поруше га и опљачкају.

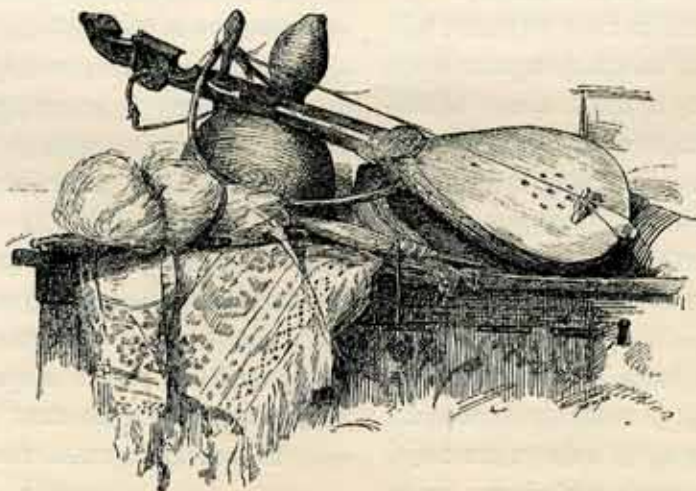
Манастир је ипаче био доста богат. Његово се имање простирало по шест сати наоколо са свију страна. И данас има доста земље у Ц. Гори, а има и у близини са турске стране. Многу земљу су за вријеме 1875—77. притисли Колашинци, а нешто су заузели и наши ускоци да би је сачували од Колашинаца. У манастиру су се чувале многе старинске књиге, па су растурене по околним манастирима: Св. Тројици, Добриловици, а највише је пренесено у стару црногорску границу,

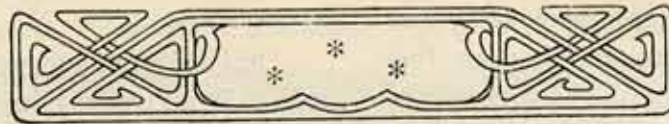
Народ из околних мјеста упутио је ове године молбу турским властима да му се опет допусти да се манастир обнови. „Нова Искра“ искрено ће се радовати да у скоро својим читаоцима донесе слику обновљенога манастира.

Стев. И. Самарџић

¹⁾ За овај мах писам могао сазнати тачно годину. Народ, наравно, не памти тачно црне, него вријеме рачуна по каквоме знаменитоме догађају.

²⁾ Шаранци су на лијевој страни Таре. Они су увијек стајали у највећем непријатељству са Турцима, чешће су отказивали и данак цару, не признавајући ничију власт.

И у сну те често гледам
 Ко на јави;
 А над нама и у сну се
 Небо плави...

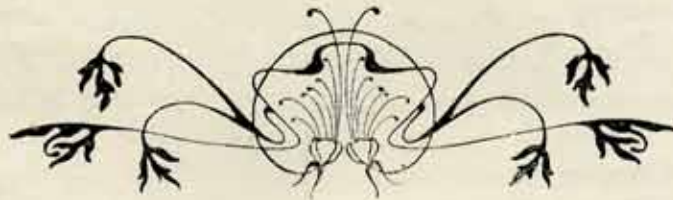
Често себе мртва сањам,
 Гроб ме крије;
 Али мени и у гробу
 Срце бије.

У твојој ми руци рука,
 Рај у грудма;
 Почивамо најсрећнији
 Међу људма.

Па и кад се из сна тргнем, —
 Страху није:
 Сан у јави, јаву у сну
 Себе крије.

Погладим ти косе плаве,
 Лице чисто,
 И шапућем: «Смрт и живот —
 Једно исто!»...

Р. Ј. Одавић

К а з н а

Е. Neera

(НАСТАВАК)

* * *

Месеци и дани пролажаху. Понекад је било Лаури, као да је она њена страст за Угом била само тежак сан.

Заблуда је била кратка, и баш с тога тако мало уочљива, да нико од њених познаника није могао ништа рђаво слутити! У очима свију била је Лаура без замерке.

Кад би је у почетку невин поглед њезина детета изненада подсетио на пређашње доба и образе јој обојио — ко је то могао опазити? Ко је могао знати разлог? Било је довољно што је сваку мисао бацала у заборав, а то је чинила с јаком енергијом. Да је било могуће, она би уништила своју кривицу са истом страшћу, са каквом је беше и учинила.

Кад би је у вечерњој тишини, у лозом обавитом хладњаку спонале дрске и немилосрдне успомене, тада би бесно скочила са свога седишта и побегла у своју собу. Сама је себи говорила: „Не, не!“ Бацала би се у јастуке да мисли сакрије; долазила је до тачке, где је све одрицала и мрзила што је волела; бледа и тешко дишући притискивала би Риту на груди, и у чистоти тога загрљаја тражила да и сама чистом постане.

Непријатељски напади ослабише. Утеха постајаше све већа и слађа.

Тако поче преокрет, те на послетку негдашња Лаура, грешна Лаура, није више у опште ни постојала. Ритина је мајка могла људима слободно у очи гледати.

Љубав се не губи као права линија у бескрајности, — она се свршава, као круг, онде где је и почела.

* * *

Веселе године Ритине младости низаху се једна за другом као цветови у венцу.

Лаура је делила живот свога детета на одсеке. Врло је значајан био дан, када је мала проходила, неочекивано, на велико изненађење присутних, нарочито Лауре, којој је у том тренутку било као да се десило чудо над чудима. На онда кад се од домаћих пријатеља опростила пуним, сасвим јасно изговореним „Addio“. Како је смешно то звучало! Она је изговорила оно „но“ тако оштро, да се сви гласно насмејаше. Па, кад је азбуку научила. Па кад је, само с пет или шест погрешака, на намет научила Фузинатову песмицу:

„Је ли, мамо, је ли, мамо, да ти своје луче волеш...“

Лаура је у нарочитој књижи водила рачун о Ритиној гардероби: за четири године — тридесет и осам хаљиница, петнаест пари ципелица, огромна количина кецеља, чипака, оковратника, наручница, машини, трачака.

У различним страстима, кроз које је Лаурино срце пролазило, увек верно у љубави, али променљиво у предмету, бивао је увек ранији идол жртвован доцнијем. Своје уседеличко занимање: fine ручне радове, своју невесничку сујету: пуне ормане белог рубља, сматрала је Лаура, због Ритине ћуди, за трице и кучине. Рита је цепала везове, у којима је било пуно и уметности и стрпљења; седала је на кашмирске јастуке и из њих извлачила свилене кончиће, гужвала својим малим од масла упрљаним ручицама вештачко цвеће од хартије и свиле, што га је мајка радла за време дугог чекања у својим младим годинама, онда, када је још сивала о својим идеалима.

Лаура је гледала испод ока, како са концима прошивеног цвећа пропадају уједно и толике слатке, изгледеле наде, толике куле у ваздуху, које је она у детињарији и усхићењу градила!

Шта је блаженост њених снова према овој живој и опишљивој срећи! Који би се усклик њених осећаја или њезина духа могао поредити са слашћу, у којој она сад живи?

У њеној думи није било више ничега земаљског. Један анђелак ухватио је за руку, и са тим анђелком цела се она к небесима.

На Ритину будућност није још никад помишљала. Садашњост је беше сву обузела, а та садашњост било је дете од четири године с руменим образима и црним коврчицама.

Какво усхићење, какав поносити и силни занос кад људи рекну: „Како је лепа!“

Како су јој без укуса изгледали сви, који се Рити не дивљаху!

Она је водила Риту на службу у цркву: најзгоднија прилика, да елегантношћу њеном изазове пажњу према њој. Дете би клечало, и пошто би прочитало молитву, мајка би кришом погледала око себе и руком би јој брижљиво наменстала углачану сукњицу. Она јој је причала о Исусу и Богородици и притом гладила по коси и очима гутала своје слатко дете.

Неки тајанствени мир подузимаше је под овим сводовима божјега дома, на којима се благо расинаше плава светлост прозорских окана. Она је била срећна и осећала се, у мирису измирне и звуцима оргуља, задовољна са девојчетом поред себе, чији су врхови стопала додиривали клупицу. С радосним осећањем ослони се о седиште.

С времена на време обрнула би главу да види Ритин шеширић; затим би опет гледала у молитвеник. Малу није губила ни једног тренутка из очију; дала јој је и лепену само да Рити не буде досадно.

Црква јој је изгледала велика и величанствена, божја служба веома свечана.

Уздигнуто главе напуштала је цркву. Учтиво, али достојанствено одговарала је на поздраве који су јој долазили са свију страна, и стискаше нежно Ритину ручицу, говорећи јој, да и она отпоздравља. Мирно, пуна поноса, пролазила је поред заносљиве масе жена и гомиле људи. Обузимаше је слатки, варљиви занос; беше јој је као да

њено љубимче прати мирна, величанствена гомила и пева му саме химне.

Овај повратак из цркве, при веселим сунчаним зрацима, с Ритом, која у својој свечаној хаљиници скакуташе поред ње, био је за њу редовна, недељна радост; а време од недеље до недеље испуњавали су мирни, весели дани.

* * *

На висини материнске љубави Лаури се чинише да је у свету сјаја, који је упућује на највећи морал.

Зато више није трепела ни оне мало разголићене шале у апотеци. Под њеном оштрином поправљао се мали круг. Старији лекар преобразио се у учитеља и учио је Риту рачуну, нишући бројеве на кесама за конфете.

Најрадије су се расправљала педагошко-етичка питања. Говорило се о добрим начелима, о најбољим правилима за живот, о телесном и духовном здрављу. О забавном делу старала се Рита; својим импровизацијама, шаљивим задиркивањем, ласкањем, својим раскошним расположењем изазивала је допадања код свију.

Блаженом озбиљношћу и свом душом одала се Лаура материнским дужностима. Тиме је изазивала искрено поштовање према себи. У њој су гледали одличну жену са особинама достојних пажње и пуну врлина. Само је свима било жао што Андреја Тарамели није знао да видно цени своју срећу.

Што се јасније и узвишеније истицао Лаурин карактер, у толико се више крио и повлачио у себе њен муж; његов мутан поглед, блудно је у даљину и изгледало је као да тражи нешто изван света.

Последњих година, приметно је остарео. Оседео је као овца; костобоља му беше ноге обузела — те је једну ногу готово вукао за собом.

Рита није осећала никакве љубави према њему, ма да јој није био ни одвратан. Мајку је претпостављала куд и камо више. Мајка јој никад није говорила о оцу, нити је учила да му лаека и тена; напротив, примером јој је указивала на равнодушност која се граничила антипатијом.

Силно би се морала напрезати и бити против саме себе кад год би морала говорити са својим мужем. У кући, коју је њена кћи испуњавала смехом и виком, вређаше је Андрејина ћутљива и повучена појава као сенка која квари лепу слику, као камен који пут пречи. Била га је сита. Кад и кад подузимао би је, у присуству овога човека кога је она тако тешко увредила, осећај који се гранично мржњом. Тада би удвостручавала своју нељубазност, бивала би још хладнија, још набуцитија, а у себи самој, у тајном углу душе, где се скривала презривост хијене, желела је да за увек нестане ове њеме, али сталне успомене на прошлост.

* * *

Једног топлог августског дана седела је Лаура, као и обично, пред апотеком.

Одећа од црне свиле, са белим, крупним бобицама, већ мало изношена, али ипак за кућу употребљива — обухватала је њен стас високо до врата. Оковратник од камгарна везивао је уски трак мрке боје.

Црна марама од чипака покриваше јој главу и падаше низ образе, а била је везана испод браде. Боре јој већ изобразале лице; тешки јој очни капци у пола затворени, и бацају као неки veo на очи, које су само још с времена на време засијавале својим ранијим блеском.

Преко дана била је жега. Опуштена у столицу, хладила се Лаура лепезом од шаренкасте хартије, припете на два бела уска пругића.

За мало беше утонула у дубоке мисли, беше набрала чело и зубима загризала доњу усну. Рита поскакута око ње и обасу је питањима.

„Хоћеш ли да ми улетеш трак у косу? Да ли морам рукавице увек, баш увек да држим навучене? Да ли ће болети, кад ме владика потапше по лицу?“

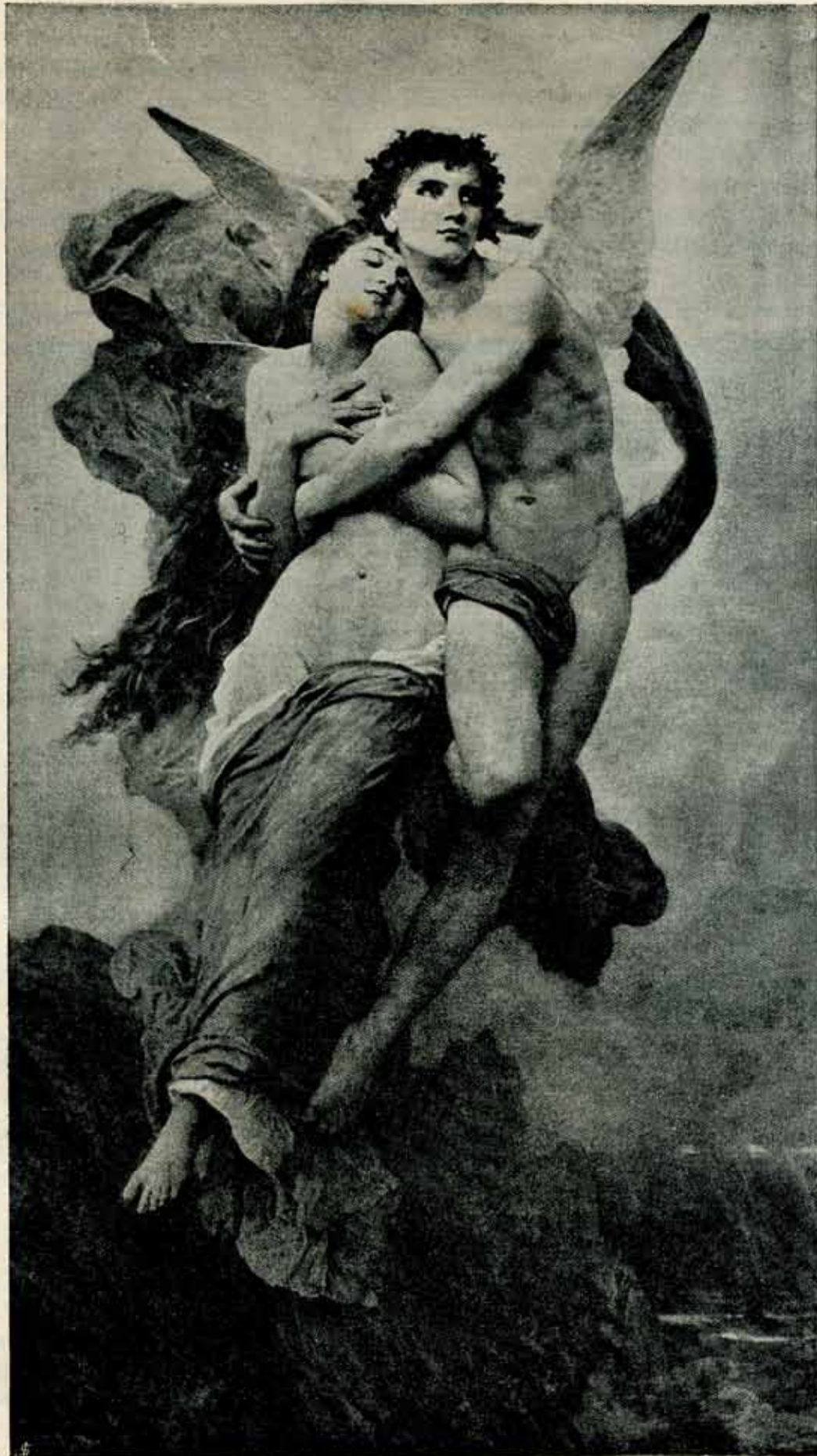
Велики се дан очекивао. Владика долази сутра у Кулозу на конфирмацију.

Господин је хтео да доручкује у апотеци. Ову част, која је била у исти мах и брига и труд, сви су признавали Лаури: она је била достојна, а нико се није могао мерити ни по богатству и удобности куће са Тарамелијевима.

Два су куvara била позвана из града; већ су били у кујни на послу, те им се дивили и слушкиња и помоћник.

Сто се морао поставити у засебним олајама. На доњем сирату није било згодне дворане. Лаура је разместила сав свој намештај. Своју спаваћу собу, као најлепшу, претворила је у салон; Андреју отераше у неки мрачан собичак. Беше му жао, јер место да буде од користи, својим је присуством само сметао. Лаура је све наређивала са великом обзиривошћу.

Осећала је неку нарочиту поноситост; честољубље изазвало је у њој грозницу исто онако јаку као и у

А. БУГЕРО

АМОР И ПСИХЕ

љубави. У њеним је очима Рита била више свих девојчица у граду.

Она је сматрала своју кућу као предмет зависти, а име свога детета као предмет говора у свем грађанству.

А како она изгледа — није водила рачуна. Она се облачила и не погледава на огледало, а тако се исто и чешљала.

За свагда прогнана из Книдоских лугова, поче се окружавати grubим кипарисом. Из царства Купидова у царство Христово води уска стаза: четрдесетогодишњи рођен дан.

Лаура је значајан датум већ била преживела. Обрт се извршио и у њој. Аскетизам је згодан за оропулу младачку снагу: он личи на маховину, која покрива равнине тихо и величанствено.

Она је Риту припремила да прими причешће скромно и богобојажљиво. То вече поновила је још једаред све савете. Њен метод васпитавања био је извртан; почивао је на најштријем моралу.

Андрејини пријатељи дивили су се овој угледној мајци, а она се и сама поносила.

Говорила је да је врлина први мираз њезина пола; морално беспрекорне жене природно су и добре мајке, а на мајкама је судбина свега света.

Разговор тога вечера био је врло жив и прекорачио је уобичајено време. Ни Рита није хтела да иде да спава; помисао на сутрашњу свечаност не даде јој мира.

На послетку наста мир и у кући Тарамелијевој, али се спавало мало и рђаво. Пред зору већ је било све на ногама.

Горње простране одаје свечано украшене, под попрскан свежом водом, полуотворени капци, све очекиваше узвишенога госта.

Столски покривачи, што их је Лаурина вешта рука израдила, блистали су у свем сјају своје. Старе виљушке, ножеви, кашике беху тако лепо изрибани да су се све одсјајивали поред античких тањира од мајолике. Једна огромна кита цвећа расипала је слadak и пријатан мирис.

У одаји на доњем спрату клечала је Лаура пред својом малом и везивала јој ципелице. Лице јој је горело.

На столу беху једно уз друго бела одећа, отворено-плав трак, вео, рукавице, један цвет, који је Рита хтела на сваки начин да задене у косу, а што је Лаура сматрала за профано у овој прилици. Али кад је огледала да цвет задене у детињу коврцасту косу, одмах опази да то девојчици стоји тако добро, и тако лепо, да више није имала смелости да цветић извади.

„А ти, мајчице, зар нећеш да се обучеш?“

„Доцније“

„А које ћеш одело?“

„Још не знам.“

„Мораш се лепо обући, знаш?“

Лаура се смешила и сложе раменима.

Звона објавише свечаност величанственим звуцима. Сунце је сијало љубко и раскошно; све се место беше узбудило.

Сваког тренутка отвараху се врата на соби. Љубопитљиве се главе указиваху да виде Ритино одело.

„Допустите ми бар један тренутак мира“, викну Лаура и притвори врата. Затим узео своју малу обема рукама, метну је даље од себе и поче је окретати: овде је наменвала још један трачак, тамо је пак везивала још петљу две. Све узевши у обзир, изгледаше јој несравњиво лепа.

„Слатко чедо!“ узвикну. Само због одела, које се није смело гужвати, не стиште своју девојчицу на груди. „Ти си моје драго, скупоцено благо, мој накит, моја лепа, моја једина Рита!“

Дете је кликтало од радости. У каминском огледалу, између лаворова лишћа, видеља је и сама своје црне очице како јој сјаје.

„Мама, да ли ће и друга деца бити тако лепа као ја?“

Каква мисао! Лаура је већ хтела да каже како се нико у целом свету не може с њом поредити, али се предомисли и одлучно одговори, за времена: „Није лепо, дете моје, бити сујетан у лепоти. То је дар краткога века; само врлина траје. Буди добра и побожна, слушај мајку своју, па ћеш увек срећна бити!“

* * *

Црква је била пуна света. Вели велови на девојчицама створише пред олтаром читав облак, а у зачелу стајала је као густа ограда маса узбуђених матера, прожетих значајем овога тренутка.

Шапугало се. С времена на време пала би понека књига или цевна марама, или би се која мајка закашљала или које дете мало помакло. Одећице су биле у сталном и немирном покрету и тиме губиле свој првањњи облик. По која би се коврцица тек искрала испод вела.

У тешкој атмосфери затворене цркве, међу запаљеним свећама, постаде несвесно очекивање високога госта.

Црквеник је корачао између редова оштро погледајући. Три млада свештеника читаху службу у црквеној полутами.

Али преосвећенога Господина владике још нема.

На послетку појави се и он у сјају, с позлаћеном круном, у белом везеном епитрахилу.

Сва деца падоше на колена. Њихови сребрни гласови интониовали су молитву; из кадioniца се високо уздизао мирис, у највише сводове.

Света служба трајала је око два часа.

Лаура је била међу првима који изидоше. Хитала је, јер хтеде да код куће посвршава још неке послове, да би владику достојно дочекала. Путем се журила, као на крилима, са срцем пуног усхићења.

Андреја је чекао на вратима, мало узбуђен и с очима које су се сијале као да је плакао.

„Молим те“, рече Лаура, журно пролазећи поред њега, „припреми се да учиниш добар утисак“. А за тим тихо настави за себе: „Ако је то уопште могуће.“

Не; то је било немогуће. Лаура је осећала да ће само она учинити част кући. Кад би било могуће, а да не падне ником у очи, она би послала свога мужа да руча у другој соби. Он је жватао тако гласно при јелу, а за столом ће бити и владика. Али он јој је био муж. — Против тога се не може ништа учинити!

За то се реши да му да место на доњем крају стола, поред једног мало погуреног свештеника који је кијао.

А она је доиста била беспрекорна у својој појави и своме понашању. Имала је свилену одећу; рукави су били украшени чипкама, у ушима су блистали дијаманти, старо скупоцено наследство Тарамелијеве куће. Стално се смешила: била је срећна.

Владика је био врло скроман; од богато спремљеног ручка окусио је само мало, али је зато одлично и радо говорио. Сви су га слушали. Лаура је гледала само у његова уста; није узела ни залогаја. Богобојажљиво је одговарала на његова љубазна питања: да, шта више чак се усудила да га понешто пита о Ритину васпитању.

Зато су поштована господа из пратње владичине била, без изузетка, при извршеном апетиту. Стално кретање подваљака им пратило је владичина расправљања. Док је он говорио о верском одушевљењу, крцкале су фазанске кости под зубима духовништва.

Лаура предложи да каву пију на веранди, где је ходник од лишћа пружао свежу хладовину. Ту су многе столице стављене у полукруг. На стрмим степенницама врло су лепо изгледали неколики судови са цвећем. Доле се видео мали врт, а горе сјајно сунчано небо.

Дође и Рита.

Ушла је плашљиво и стидљиво. У њеној се главници комешале све добре мајчине поуке.

Владика је љубазно помилова по коси, ослови је са речју две и обеси јој о врат, у милостивој наклоности, златан крстић за успомену на овај значајан дан.

Никада није Лаура осетила такву унутрашњу радост, никада тако потпуно задовољство.

Седела је мало даље од владике, баш онде где ју је пре осам година Уго држао у загрљају, у страсном загрљају последње љубавне ноћи.

„Свињора“, рече владика меким, ласкавим гласом, „хвалите Бога који вам је дао тако мило дете! Без сумње је оно награда за ваше врлине.“

„О, превасходство! Рита је моја највећа радост, али и највећа брига.“

„А зашто брига?“

„Бојим се рђавих утицаја.“

„Имате право. Добро је бојати се. Али опет: добро семе даје добар плод. Бог не напушта онога који се узда у њега. Човек, који рачуна на своју снагу, немоћан је. Он удара на брегове, буши их и гради сводове; али један дах Божји уништи његово мучно дело. Бог је вечан, а човек умире...“

Лаура, прожета побожним дивљењем, климну главом одобравајући.

Од духовништва нико не рече ништа. Сваки се од

Н. КАСАТКИН

У СУДСКОМ ХОДНИКУ

них беше завалио у пасољачу, затурив главу, исприв се, прекретив ноге. Било им је веома топло; један се хладио широком, шареном ципном марамом, а други крадом поцупшташе опасач.

Владика узе опет реч. Хвално је хришћанску скромност, прост, патријархалан живот. Говорио о странпутицама, које су за образоване опасније но за простодушне, и, после једног малог осуђивања, модерног „напретка“, узе из Лауриних руку шољицу каве. У својој љубазности толико је терао, да је чак својеручно узео комад шећера и спустио га у Ритину шољицу.

Лаура би све зидове порушила, само да је могла Кулоза присуствовати њезину тријумфу. Требало је да сваки види, како она поносно али ипак мирно говори с владиком, као са себи једнаким, и како се Рита поред ње игра са поноситом безбрижношћу какве принцезе.

Кад се владика опростио, уверавајући о своме потпуном задовољству, пољуби му Лаура са страхопоштовањем руку и замоли га, да је са њерком благослови — што е он и учинио са највећом готовошћу и добротом. Кад

је стигао на улазни праг, примети код зида Андреју. Одступив корак у назад, диже руку, па благослови и њега — та и он је био члан породице.

(свршиле се)

Листићи

(ПЕСМЕ У ПРОЗИ, ПРИЧИЦЕ, ИМПРЕСИЈЕ)

Верност

Никада није преко наших усана прешла реч Верност. Место верности, заклетве и обавезе ми знамо за први поглед, прво сретанье и први пољубац. Волео сам те, јер не бих могао схватити смисао свога живота без тебе, јер не бих могао ништа урадити без твоје Љубави.

Али верујући у срећну садашњост, веровао сам у пролазност среће, веровао сам да је врхунац наше среће лабудова песма њена. И у тим се часовима увек рађала Слутња, рађала се као авет кобна Слутња, у часовима кад сам једино разумевао све грехове, све жртве и сву срећу младости.

Оставио сам те кад и очи твоје и усне твоје и коса твоја говорашу: зар ме можеш оставити?

Плачући од среће, знао сам да плачемо за изгубљеном срећом.

Усамљеног ме је походила једна незнана прилика. То је била накосна и препредена жена са притворним осмехом на уснама и старом ласкавом заклетвом у срцу. Она се цинички насмејала мојим болима и рекла ми: Ја сам Верност. Видео сам, зачуђен, Верност, али не видех и Љубав.

А теби се, драга, нисам клео на Верност, верујући у нашу вечну Љубав.

Верујући да живим док те волим, ја верујем да не бих живео, ма не био мртав, кад те не бих волео.

Зар ти се смем заклети на вечни живот?

Зар би ти желела моју Верност само зато што је обећана?

Зар је Верност само кад се закуне а Љубав само кад се каже?

Никада није преко наших усана прешла реч Верност. Она се рађа и умире са нашом Љубављу.

Влад. Станиславовић

Поздрав пријатеља

Планино мила! Ти, у чијим се гранама мрсе болови, о чије се стење крха туга, чији осмејак пуни срце, а чији ваздух осветљава мисли, где си?

— Сећам те се каква беше оне хучне ноћи, коју проведох код ногу твојих. — Бура и ценогода; гоне се облаци, ломе громови и падају са праском на стење твоје, одскачу од њега са гласним болом, док ти се не зарију дубоко у груди, а ти зајечиш болно, потмуло... А после: шуми дрвеће, ваља се камење, хучи бујица — плаче Планина!

Сећам те се у јутру после тога: свежа, блистава, треперива још од праведна гнева свога, пружаш нам росне осмејке и грлиш се гранама својим са првим зрацима вернога сунца!

Сећам те се кад те застадох худо одевону, смрзнуту и леденим покривачем огрнуту. На ипак: лепота и понос трепераху на челу и грудима твојим!

А сећам те се бујне и снажне, гиздаво украшене раскошним зеленилом — лене, пријатне и гостољубиве!

Сећам те се и када се сетно увијаше у велове своје, када, повлачећи се сама у себе, нама даваше бар сиве контуре своје.

Сећам те се и тужим за тобом.

Ст. С. Н.

УЗ НАШЕ ГЛИКЕ

Две матере (сликао Ђовани Сегантини). — За сада објављујемо само овај рад великог италијанског уметника Сегантинија, да доцније опширније проговоримо о његову животу и заслугама за сликарство, нарочито о његовој техници. —

У судском ходнику (сликао Н. Касаткин), Пролеће (сликао К. Костанди), Невеста (сликао Маковски). — Нашим читаоцима позната је расправа Рихарда Мутера о руском сликарству XIX века, коју смо објавили у „Новој Искри“ прошле године. Мислимо да је излишно понављати из ње поједина места која се тичу сликара чије радове доносимо у овом броју. — Модерно руско сликарство извојевало је заслужени углед у уметности свега света, а за ту победу, баш као и за руску причу, такмичење је било у Паризу 1902. године. И Касаткин и Костанди и Маковски, поред других одличних имена, стајали су тада поред свога вођа Иље Рјепина, а данас деле с њим најлепше признање јевропске уметничке критике. Задовољивши све захтеве велике технике, унели су у своје слике толико духовне садржине, да се пред њима осећа оно исто расположење које нас обузима при читању производа Тургењева, Достојевског и Толстоја. Израз руске душе тек је у најновије време избио свом јачином и у сликарству, те је сада руска уметност потпуно једнаког израза, јер нас све њене врсте опомињу једна на другу, све вам говоре о руској души, о њеној вери, љубави и нади. —

Смрт Светога Јована (сликао Пиви де Шаван). Кадагод је реч о модерном сликарству и његовим првим и најугледнијим представницима, не може се проћи без имена овог великог француског сликара, који је својим начином рада брзо прешао границе своје отаџбине и стекао најугледнијих подражавача у целом свету. —

Јет чула (сликао Влахо Буковац). Како наш уметник сликовно представља човекова чула, јасно се види из ове слике, којој је непотребан ма какав коментар. —

Из приморја (сликао Томислав Кризан). — Из прошлога броја „Нове Искре“ познат је нашим читаоцима овај млади и даровити хрватски уметник, а данас објављујемо и други његов рад, који речито приказује све уметникове особине. У бројевима за овим изнећемо још неколико Кризанових и других хрватских слика, и на тај начин искрено служити идеји што бољег познавања и што јачих веза двоименог народа. —

Бајацо (сликала Хенрика Шантељ). — Име ове словеначке сликарке познато је врло добро посетиоцима Прве Југословенске Изложбе. Сада приказујемо њезин рад овом сликом, која је, у овај мах, довољна да окарактерисне Г-ђу Шантељеву као сликарку.

Амор и Психе (сликао А. Бугеро). Репродукције неколиких Бугерових слика већ су познате нашим читаоцима, а исто тако и уметников живот и његов рад („Нова Искра“, 1899. године).

Има ли јоште живота на месецу?

Ово питање, које је одекора опет почело занимати астрономе, није без интереса ни за профане у астрономској науци.

Већ је одавно прихваћено тврђење да је потпуни мир већ сасвим завладао на месецу, чија се површина показује као безброј светлих и мрачних тачака, валовитих узвишица и кратерских удубљења. У самој ствари, то није баш тако. Што је бивао већи број проучавања пређашњих месечевих карата, што се више фотографским сним-

цима улазило у детаље месечева рељефа, то се све боље увиђало да на садашњем месецу има и овог чега пре 30 или 50 година или није никако било или се јављало друкчије него ли сад. Има доста астронома који и сада све те јаче промене у рељефима месечево површине сматрају за немогуће, па их оправдавају једино јачом оштрином садашњих инструмената и несавршенством пређашњих карата. Па ипак, и поред тих разлога, запажене су несумњиве промене, које не беху убележене у картама Медлера и Бера, који су цео свој живот посветили проучавању Земљина пратиоца. Познато је да су те карте (ма да су рађене пре неколико десетина година) тако одличне, да не уступају ни једном снимку данашњих телескопа. Поред њих са тим картама садашње снимке, онајају се разлике које ни мало нису безначајне. Астроном Клајн, који је цео свој рад посветио проучавању Месечево површине, овако пише: „Посматрања Медлерова довела су пређашње

астрономе до несумњива уверења, да је живот на Месецу потпуно изумро. То је погрешно, јер се на Месецу опажају промене које су много веће од промена на нашој Земљи.“

Прво су опажене промене у великом кратеру Месечеве области Посејдон, у чијем су гротлу опажене велике промене. И сам Медлер, велики зналац Месечеве површине, који је Месецу порицао и најмањи знак живота, морао је признати да се налази пред појавом коју никако не може одгонети, јер веома личи на знаке живота.

Други кратер, т.зв. Линеј, био је до године 1866. предмет веома честих проучавања Медлерових и описан је као дубоко гротло са пречником од 40 километара. То године (1866.) нестало је тога гротла, а место њега опажено је само огромно удубљење које несумњиво доказује промену на томе месту. Али пре кратког запажен је опет кратер на томе месту, само му пречник није већи од једнога километра, док је огромни кратер Линејев, као што видесмо, био 40 пута већи. — Још је значајнија промена у Месечевој области *Mare Foecunditatis*. У њој су, већ давно, била опажена два планинска венца, једнаке величине и потпуно кружна. Никакве погрешке не може бити, јер су за последних 30 година снимана стотинама пута, са истим резултатима. Медлер их је проучавао пуних 8 година. Сада је њихов изглед сасвим промењен: један венац не само да је већи, него је и свој облик сасвим променио. Та се разлика опажа не само кроз велике и усавршене телескопе, него се може одлично видети и кроз најмање и још несавршене инструменте. А промене на Месецу не остадоше само на томе. 1877. године опази Клајн и убележи велику кратерасту провалу и на једном њезину завршетку други, сасвим мали кратер. Ову појаву не беше нико дотле запазио, и ако се, после Клајнова открића, могла посматрати и најпростијим телескопом. Наука је захвална Клајну и за проналазак још неколиких сложених кратера и дубодолина, којих раније није било, јер их, поред све лакоће посматрања, нико не беше опазио.

Из ових промена на Месечевој површини, не може се порећи да на Земљину пратиоцу има животних сила које опаљиво промењују изглед Месечеве површине својим исполинским и стихијским превратима. И поред традиционалног уверења да је на Месецу нестало живота, он је ипак жив и даје астрономији довољно материјала за размисање о узроцима тих појава. Веома је сумњива хипотеза о житкој огњеној маси која је покретом својим створила и стварала Месечеве кратере, јер је Месец према Земљи много мање тело, а кратери су му тако огромни да су вулканска гротла на Земљи права ништавила према њима. Највећи Земљини кратери једва имају до пет километара у пречнику, а Месечеви су до 20 пута већи од њих. Може ли тако мало небеско тело имати у својој утроби толико силе за такве појаве? Због тога су тражени и друкчији разлози. Неки мисле да су ти кратери трагови оних распрунутих колосалних мехура који се беху нахватили по житкој месечевој површини; други мисле да су то удубљења што их учинише огромни метеори својим падом на некада меку Месечеву површину; и, на послетку, неки мисле да су и дубине и висине Месечеве обичне последици физичког закона о хлађењу житких маса, управо као и на нашој Земљи.

Али су мишљења ипак подељена. Главно је да тим појавама има узрока, и да тај узрок још није престао, јер ето и данас још измењује изглед Месечеве површине.

О каквој смрти на Месецу не може дакле ни говора бити. Стихијске силе још раде на њему и дају нашим астрономима довољно појава за посматрање и проучавање.

С.

Изложба Менцелових радова у Народној Галерији у Берлину

(СЕРИЈА)

Човек се с правом пита, јесу ли то Немци из доба Фридриха Великог, што су овде представљени. Одговор на ово питање згодно даје једна епизода из живота Менцелова. Год. 1895. приреди данашњи цар Менцелу једну ретку свечаност. Позорница свечаности беше Сан-Суси. Сви позвани беху у оделу из доба Фридриха Великог. Само Менцел, од кога је све ово тајено, дође у фраку. Њега, при доласку, поздрави стража у униформи Фридрихових гренадира. У замку, осветљеном свећама, Менцелу се наједаред пред очима показало у живим облицима све оно, чиме је његова фантазија ове просторије насељавала. Менцел је имао разлога да буде задовољан. То беху савремени Немци у оделу из доба Фридриха Великог.

Далеко већа снага Менцелова талента лежи у једном делу, које са историјским радовима његовим нема ништа заједничкога. Сважан аналитички дар, који и најекстивије појединости проналази, огледа се у несумњиво најбољем делу Менцелову „Eisenwalzwerk“: огромна радионица, изукрштана тешким металним ваљцима и шинкама. У средини неколико људи, снажних мишића, у највећем напону своје снаге труде се да у огњу излију један велики комад гвожђа и даду му нов облик. Лево се неки радници перу и преоблаче. Десно неколико уморних људи журно свршавају ручак који је једна млада девојка донела. Оштром оку уметникову нису се измакле ни најсуптилније појединости. Ваздух, усијан пакленим огњем у радионици; црвена светлост, што се рефлектује на лицима радника; грчевито стезање мишића, проузроковано утицајем врелине што из ватре избија; борба дневне светлости са светлошћу ватре издају најфинија опажања уметникова. Нада све то контуре фигура и група у извијеним, немирним линијама појачавају утисак мучна рада, борбе људи са природним елементима. Чисто се осећа трештање машина и пиштање читаве мреже од жица. Све подсећа силно на Вулканову ковачницу. Иста савесност, коју и у другим сликама Менцеловим сретамо, избија и у овоме делу на видело. Десетак сачуваних скица показују, како је уметник ревностно и дубоко студирао постављену тему. На једној скици стоји записано уметниковом руком: „Bei der Walzarbeit alles Balken — und Stangenwerk roth angeseht. Alles dahinter erscheint dunkel.“ На истој скици стоји на десној страни записано „Alles Gitterwerk oben auf dieser Seite heller als der graue Hintergrund“; на неколико места може се такође читати: „Tageslicht“, „Luft“, „schmutziggrau wie alles и т. д.“

У низу осталих дела Менцелових ова слика стоји сасвим усамљена: усамљена и по предмету и по уметничкој вредности својој. У многобројним акварелма и гуашама, што су овде изложене, верно је и савесно одртан живот на

булеварима Париским, на тргу у Верони, у бањи Везену, у Кисингену, у Гармиш-Патенкирхену — са много разумевања је насликана унутрашњост цркава у барок-стилу; на допадљив начин се износи живот животиња и многе жанр-сцене из свакидашњег живота. Ова разноврсност интереса показује с једне стране човека, који није затворених очију пролазио кроз свет, а с друге стране је најочитије сведочанство, како Менцел није имао свога правца. Несумњиви утицаји са стране не могу се отети оштру оку. Час ово подсећа на Дирера (илустрације, вишете) час оно на Рембранта („Синагога у Прагу“). Час су то плен-еристе или нео-импресионисте („Von soir, messieurs“), под чијим утицајима он несумњиво стоји, а, иначе много репродукована, литографија Менцелова „*Дванаестогодишњи Христос у храму*“ у свому је тако идентична са истоименом сликом Хајриха Хофмана у Дрезданској галерији, да се човек у чуду пита, ко је отац овога дела?

Менцелове слике веома јако подсећају својим бојама на аквареле и гуаше, које је он тако често радио. Иначе је Менцел мајстор у композицији. Ипак има ситница, које веома осетљиво око вређају. У слици „*Tafelrunde*“ наглашена је средина слике тиме, што је у позађу једно крило врата отворено. Поглед се одмах на овоме месту зауставља. Фридрих Велики, који би требало да се овде налази, помакнут је мало у десно. На слици „*Friedrich der Grosse auf der Reise*“ вређају око оне две подједнако наглашене вертикале: Фридриха Великог и онога дворанина десно, што чита краљевско наређење.

За онога, који би хтео да прати процес уметникова стварања, од неоцењене су вредности безбројни цртежи, скице, студије, илустрације књига, диплома, позивница, проспеката, јеловника, карата. Оне заузимају девет десетина ове изложбе. Најдиспаратније ствари привлачиле су пажњу уметникову. Скулптуре са Партенона стоје ту у друштву једне ципеле у рококо-стилу, представљене у десет разних изгледа; Фаун Барберини стоји поред униформе, ревносно у музејима сниманих, поред седала и ратне опреме. Изгледа, као да је уметник вечито ишао са књигом скица у руци и снимао све, на чему се његово око заустављало. То је била најбоља школа за овога човека који није ученик ни једне школе, ни једног учитеља.

Ако бисмо према целокупном утиску, који ова изложба на нас оставља, хтели да уметнику одредимо место у историји уметности, ми га никако не бисмо могли ставити међу уметнике првога реда. Скромно место у друштву бољих Берлинских сликара још би му било најприличније. Менцел је један обичан таленат, који се не отима утицајима са стране; никако пак није он геније, што се својим смелим замислима намеће добу у коме живи. Он може још да буде велики у узаним границама Берлинске уметности; изван ових граница, његова се величина губи — у толико већма што се хоризонт више проширује.

На сред огромнога трга Фридрихова у Каселу диже се скроман споменик Фридриха II. Он се потпуно губи у далекоме простору што се око њега шири. Менцел је сличан овоме споменику. Не достаје му пространо и високо подножје, са кога би са свију тачака могао бити видан.

Влад. Р. Петковић

* Боривоје Нешић, инжењерски пуковник, јавља да је спремно за штампу дело „*Стална фортификација*“. Дело ће изнети неколико свезака, а први свезак, „*Градска војна*“, биће готов у току ове године. —

* Од 1. јула о. г. почеће излазити у Пакрацу нов лист „*Пастир Добри*“. Власник је Митрофан Рајић, протоспишел, а уредник Светозар Грубач, парох у Крижевцима. Лист ће излазити дванута месечно, а годишња му је цена 5 круна. Биће заступљене ове рубрике: I Проповеди, II Катихизовање, III Богослужење и требе, IV Пастирски рад и живот свештеника, V Званичење, VI Листак.

* У Новом Саду оснива се српско певачко друштво с овим задатком: I да негује српску народну и уметничку музику, затим словенску и других народа и да у цркви пева народну службу; II да буде повереник наших културних установа; III да оснује у Новом Саду Српску Музичку Школу, Српски Грађански Оркестар, музички лист и издавање музичке библиотеке; IV да приреди конгрес српских музичара; V да оснује српско игралиште, тамбурашко и позоришно друштво; VI да помогне подизање Српског Дома у Новом Саду, где ће бити све српске установе. —

* Неки Негован Ранитовић штампао је необично непремен спев „*Руско-јапански рат*“, са 22 слике, у 20 песама. Цена је 30 новчића. —

* Јаша Томић (Нови Сад) штампао је нову броширу „*Један наредолгабир*“. Цена је 4 потуре. У њој се износи рад једног вишег мађарског чиновника за време избора.

* Милан Ђ. Милојевић, слушалац права у Паризу, штампао је своју докторску дисертацију о Старој Србији и Македонији. Заступа и износи као најбоље решење тог тешког питања — аутономију обеју покрајина. —

* Штампа се и до краја јула биће готово ново издање Карићева „*Земљониса*“ за III и IV разред гимназије. Издање је, према напоменама Д-ра Ј. Цвијића, спремно професор Радомир Илић. Овај ће се земљонис продавати у корист фонда пок. Владимира Карића за испитивање српских земаља.

* 25. о. м. одржана је у Министарству Грађевина јавна офертална лицитација за грађења Дома Народне Скупштине. Предрачунска је сума 2,079.700·42 дин. Зидање ће почети на пролеће 1906. године. —

* Министарство Просвете расписало је стечај за израду уџбеника за Зоологију у нижим разредима средњих школа. Рок је изради 1. јануар 1906. године, а хонорар поцу 2.000—2.500 динара. —

* Д-р К. Руварац израдио је етнографску карту српског народа у Хрватској и Славонији, са прегледом бројног њихова стања у појединим местима и изборним срезовима. Карта се може добити у књижари Светислава Цвијановића.

* Пошто још није одређен рок за издавање органа српске странке у Приморју, управни одбор објављује да ће „*Dubrovnik*“ и даље излазити док се не јави странкин орган. Евантуалне претплате на „*Dubrovnik*“ рачу-

наће се у претплату новог листа. Досадашњег уредника „Дубровника“, г. М. Вакетија, заменио је г. К. Доминковић. —

* М. Милованић, професор у пензији, спремио је за штампу нов рад „Живот и дела Адама Богосављевића“. Поред тога у књизи је изнесен и пишчев поглед на политичке догађаје у Србији од прошлога века до данашњих дана. Књига ће изнети нешто више од 6 штампаних табака, а цена ће јој бити 1 динар. — Приход је намењен подизању споменика пок. Адаму Богосављевићу.

* Д-р Милан З. Влајић штампао је свој рад „Пољопривредна настава у Србији“. Пре засебног издања био је овај рад штампан у „Српском Економисту“. Цена је 0-60 динар. —

* Душан Ђурић, учитељ у В. Кикинди, написао је за српску младеж књижицу „Све се може кад се хоће“. Цена је 30 новчића — Од истог писца изашла је, у издању књижаре Ј. Радака (В. Кикинда), нова засебна књига „Пет изворних приповедака за децу“. Приповетке су: I Добри син, II Не чини никоме зла, III Гаров, IV Сироче, V Ђердан. — Цена је 20 новчића. —

* М. Обрадовић (Загреб, Петрићска улица 30) дао је у штампу „Албум Питебурга“, места у С. Америци, где живи највише Срба. Цена ће бити 2 круне, а пре-продавцима 25%. —

* Наша сарадница Госпођица Умберта Грифини (Roma, Via Nazionale, 64) изабрана је за уредника српског дела италијанске ревије „La Nuova Rassegna“. Знајући са колико је савесности и знања госпођица и до сада преводила наше ствари, искрено се радујемо томе избору и честитамо јој. Српски књижевници и издавачи учиниће несумњиву услугу српској књизи у италијанском народу, ако своје књиге буду слали Госпођици, која их неће оставити без приказа. —

† Јанко Веселиновић

(Рођен 5. маја 1862. † 13. јуна 1905. год.)

Даровити српски приповедач, Јанко Веселиновић, после дужег боловања преминуо је у селу Глоговцу, у Мачви, код свога оца, свештеника Милоша Веселиновића.

Пок. Јанко рођен је у селу Глоговцу, где је учио и основну школу, а четири разреда гимназије свршио је у Шапцу. Год. 1878. ступио је у учитељску школу у Београду, а 18. јануара 1884. године положио је практичан испит за учитеља у Свилеуви.

О пок. Јанку и њ гову раду проговоримо опширније. Бог нека му души опрости!

БИБЛИОГРАФИЈА

Министарство Привреде. La Serbie a l' exposition universelle de 1905. a Liege. Београд, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 1905 — 16×24 см., 246 стр. —

Др. Бошко Петровић: Основни проблеми философије или увод у философију. Сепаратни отисак из Школског Вјесника. Цијена 2 круне. Сарајево, земаљска штампарија. 1903—1905. — 17×25 см. 124 стр.

Милан Обрадовић: Упуство за оне, који су одлучили ићи у Америку и најлакше, најбрже учење енглеско-американског језика, без учитеља за 30 дана, подељено у 30 задаћа. Штампано у 50.000 комада. Загреб 1905. — Тискара С. Албрехта (Моаровић и Дечак). 14×23 см., 64 стр.

Јаша Томић: Парница против српских манастира. Прештампано из „Заставе“. Цена 20 потура, 12×20 см., 63 стр.

Каталог књига српске књижевности за 1905. Издао дворска књижара Мите Стајића у Београду 1905. 14×20 см., 410 стр.

Психичке студије. Чија је будућност? Збирка чланака прештампаних из „Новог Сунца“. Београд. Електрична штампарија С. Хоровића. 1905. 12×18 см., 86 стр.

Авда Карабеговић. Пјесме. Београд, штампа Ч. Стефановића, преко од „Руског Цара“ 1905. 13×20 см., 58 стр.

Др. Св. М. Марковић. Лекарски извештај о Трећој Београдској Гимназији за школску 1904—1905 годину. Београд. Штампарија Д. Димитријевића, Иван-бегова ул. бр. 1. 1905. Цена 50 п. д. 16×23 см., 25 стр.

Споменица двадесетпетогодишњице Београдске Трговачке Омладине. 1880—1905. 5. јуна 1905. Штампарија Д. Димитријевића, Иван-бегова ул. бр. 1 15×23 см., 275 стр.

Др. Владан Ђорђевић. Крај једне династије. Прилози за историју Србије од 11. октобра 1897. до 8. јула 1900. Свеска четврта. Београд. Штампарија Д. Димитријевића, Иван-бегова улица број 1. 1905. 16×24 см. 348 стр.

САДРЖАЈ:

Бежанка, од Зар. Р. Поповића (свршетак).
Љубавна прича, песма Душана Ђукића.
Наступна грозница, од Д-ра Д. Николајевића.
Две Хајисове, песме Влад. Станимировића.
Хајдук-Вељко, с нарочитим погледом на народну појезију о њему, од Ср. Ј. Ст. (свршетак).
Идеали (М. Лохвица), песма С. Ј.
Како је постало друштво за сироту и напуштену децу, (из Тасина Дневника).
Станислав Шинбишовски, (силуета), написала Ружа Д-ра А. Винавера.

Последња борба (А. В. Кољков), песма Р.
Манастир Довола, од Стев. Самарцијића.
* * * песма Р. Ј. Одавића.
Казна, написала Е. Нега (свршиће се).
Листићи: Верност, од Влад. Станимировића. — Поздрав пријатеља, од Ст. С. Н.
Хроника (Наука, Уметност, Разно, Библиографија).
Уз наше слике.
СЛИКЕ: Две матере. — Смрт Св. Јована. — Невеста. — Пролеће. — Из приморја. — Бајацо. — Пет чула. — Амор и Психе. — У судском ходнику.